

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

MICHAELA TISOŇOVÁ

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Srovnání pravomocí prezidenta v období první Československé republiky a dnes vzhledem k moci výkonné

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

PhDr. Salim Murad, Ph.D.

Vypracovala:

Michaela Tisoňová

České Budějovice 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů, které jsou uvedeny v Seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích .....

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Salimu Muradovi, Ph.D. za jeho kritické připomínky, odbornou pomoc a trpělivost, se kterou mi pomáhal při zpracování mé práce. Za trpělivost bych chtěla také poděkovat příteli a celé své rodině.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá srovnáním ústavních pravomocí dvou důležitých prezidentů naší republiky ve dvou různých historických obdobích české státnosti, a to prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a Václava Havla. Řeší pravomoci jim svěřené a týkající se zejména výkonné moci, vlády republiky. Srovnání se zabývá jejich rozsahem a použitím v reálném politickém životě. V úvodu mé práce stručně seznámím, za jakých okolností se oba významní muži dostali do tak význačné pozice v českém státě a v souvislosti s tím krátce popíši i události vedoucí ke vzniku obou ústav, Ústavy z roku 1920 a Ústavy schválené Českou národní radou v prosinci roku 1992, které jsou klíčovými podklady pro vznik a zpracování mé bakalářské práce. Nejdůležitější část této práce obsahuje vlastní komparaci udělených pravomocí a následné využití v praxi.

Klíčová slova:

Tomáš Garrigue Masaryk, Václav Havel, ústavní pravomoci, vláda, ústava, instituce prezidenta

Annotation

The bachelor work deals with comparison of constitutional powers of two important presidents of our republic in two different historical periods of the Czech statehood, president Tomas Garrigue Masaryk and Vaclav Havel. It deals with powers entrusted to them, concerning mostly the executional power, the government over the republic. The comparison deals with their extent and use in real political life. In the introduction to my work I will briefly present the circumstances under which the two important men achieved such eminent position in the Czech state, and in relation with this I will shortly describe the events leading to the emergence of both constitutions, the Constitution of 1920 and the Constitution approved by the Czech National Council in December 1992, which are key materials for the formation and elaboration of my bachelor work. The most important part of this work contains the comparison of the entrusted powers and the subsequent use in practice.

Key words:

Tomas Garrigue Masaryk, Vaclav Havel, constitutional powers, government, constitution, the institute of president

Obsah

Úvod	6
Historický přehled	8
1. Formování první republiky.....	8
1.1 Prozatímní ústava	11
1.2 Ústava z roku 1920.....	12
2. Rozpad Československé republiky.....	19
2.1 Ústava České republiky.....	23
Komparace pravomocí a jejich následné užití v praxi	30
3. Politická situace za první Československé republiky.....	35
3.1 Prozatímní vláda.....	36
3.2 Vláda rudozelené koalice Vlastimila Tusara.....	37
3.3 Druhá Tusarova vláda	38
3.4 Úřednická vláda.....	38
3.4.1 Pětka.....	39
3.4.2 Hrad.....	40
3.5 Polouřednická vláda všenárodní koalice Edvarda Beneše	41
3.6 Dvě vlády Antonína Švehly	42
3.7 Druhá úřednická vláda	44
3.8 Vláda Panské koalice Antonína Švehly	44
3.9 Dvě vlády Františka Udržala.....	46
3.10 Vláda široké koalice Jana Malypetra	47
3.11 Vláda Milana Hodži	49
4. Shrnutí	50
5. Politická situace před listopadem 1989, Československá socialistická republika	54
6. Politická situace po „Sametové revoluci“	56

6.1	Vláda národního porozumění Mariána Čalfy.....	56
6.2	Druhá vláda Mariána Čalfy	57
6.3	Vláda Jana Stráského	57
7.	Politická situace v České republice	59
7.1	Dvě vlády Václava Klause	59
7.2	Vláda Josefa Tošovského	60
7.3	Vláda Miloše Zemana	61
7.4	Vláda Vladimíra Špidly.....	62
8.	Shrnutí	64
	Závěr	67
	Seznam literatury	69
	Monografie, sborníky, učebnice.....	69
	Zákony.....	71
	Webové zdroje	72
	Seznam tabulek	73
	Přílohy	74

Úvod

Základním cílem bakalářské práce je zachycení rozsahu pravomocí prezidentů Československé a České republiky v rámci moci výkonné. Konkrétně prezidentů Tomáše Garrigua Masaryka a Václava Havla, kteří se stali prezidenty země ve značně zuboženém stavu. Vznik první Československé republiky se odehrál v jednom z nejdramatičtějších období nejen evropských, ale i světových novodobých dějin. Jedná se o období mezi dvěma světovými válkami. Pro Masaryka jako jedné z vůdčích osobností je obdivuhodné, že dokázal menší stát jako Československo vymanit alespoň na dvacet let z područí okolních velmocí a zajistil mu důstojné postavení v Evropě i ve světě.

Václav Havel se jako kandidát Občanského fóra stal prezidentem Československé socialistické republiky po zvolení Federálním shromážděním. Výrazná osobnost tohoto prezidenta je jednou z významných součástí formování porevolučního vývoje politického systému. Proto jsem do své práce zapracovala i historický vývoj na našem území bezprostředně související se vznikem obou, pro mou práci potřebných ústav. Další z důvodů je i ten, že historický vývoj a především tradice jsou jedny z významných faktorů, které ovlivňují postavení prezidenta republiky.

Obě osoby prezidentů republiky jsou z našich novodobých dějin nejvýznamnější. Oba si dobře uvědomovali, že nově se konstituovanému státu a jeho politickému národu nestačí znovunabytá forma demokracie. Jak ale prosadit demokracii v tak různorodé společnosti, jejíž politické složky vůči novému zřízení zastávaly velmi rozdílné postoje?

V mé práci bych chtěla prokázat či vyvrátit následující hypotézy: Ač byly české země dlouhou dobu pod nadvládou Rakouska-Uherska, dokázaly si vytvořit poměrně stabilní politický systém se specifickým postavením hlavy státu. Pro novou Českou republiku byla ústava z r. 1920 vzorový dokument, avšak prezident České republiky má některé pravomoci širší a většinu z nich může vykonávat dle svého uvážení.

Vzhledem k mému tématu jsem zvolila komparativní metodu srovnání. Blanka Říchová se ve sborníku Vladimíry Dvořákové vyjádřila tak, že podle politologů jedná paradoxně o jednu z nejběžnějších a zároveň nejkomplikovanějších metod, kterou

politologický výzkum využívá. (DVOŘÁKOVÁ, 2008: 7-8) Zaměřuji se především na komparaci ústavních pravomocí a jejich reálného využívání.

Nejdůležitější část práce se bude věnovat reálnému využívání ústavních pravomocí svěřených prezidentu republiky. Komparací s politickou praxí mohu zjistit, zda se podobné podmínky pro sestavování, jmenování a odvolávání vlád jako v současné republice vyskytovaly i v první republice. Jestli se Václav Havel, první český prezident nechal inspirovat Tomášem Garriguem Masarykem, jeho tradicemi a myšlenkami o demokracii či nikoliv.

Historický přehled

Aby bylo možné věnovat se důkladně komparaci pravomocí obou prezidentů vzhledem k moci výkonné, bude nezbytné nejprve alespoň ve stručnosti charakterizovat dobu, ve které se oba prezidenti dostali k moci, a také dobu, kdy se zrodily obě ústavy, nejdůležitější základní stavební kámen mé práce.

1. Formování první republiky

Ústavní vývoj Československé republiky začíná současně s jejím politickým vývojem. Pojem ústava vyjadřuje samotnou existenci státu. Ústavní vývoj v naší zemi lze rozlišit na dvě základní etapy. Tou první etapou je ústavní vývoj v rámci Habsburské monarchie, tj. mezi roky 1848-1918, a druhou, důležitější etapou je vývoj v rámci Československé státnosti. Spadá sem období mezi roky 1918 až 1992. (GERLOCH a kol., 1998: 9)

Konec 1. světové války probíhal ve znamení ostrých sporů uvnitř Habsburské monarchie. Dynastie Habsburků postupnou centralizací a germanizací vytvořila absolutistický stát, který porušoval smlouvu s českým národem. Habsburkové také odmítli akceptovat ideu českého státu. Tyto spory vyústily až v mnohačetná povstání nejen českého lidu, ale i vojáků. Důsledkem tohoto selhání státního organismu Habsburské monarchie, katastrofální sociální situace a stupňujícího se revolučního vření lidu byl neúspěch rakousko-uherské ofenzivy v červnu 1918 proti Itálii. Ten měl za následek rozpad této fronty a konečně i rozpad celé rakousko-uherské armády. (GALANDAUER, 1988: 32) Vlády států Dohody, tj. Velké Británie, Francie, Ruska + Srbska, Itálie, Belgie, Rumunska, Řecka spolu s Japonskem, Čínou a Spojenými státy, ve válce postupně uznaly právo národů Rakouska-Uherska na vlastní státy. Nositelem myšlenky na samostatný Československý stát se v zahraničí stala Československá národní rada v čele s Tomášem Garriguem Masarykem, domácí politickou scénu reprezentoval Národní výbor. Tyto revoluční orgány tvořili představitelé jen českých politických stran, Slováci nebyli zastoupeni. (GERLOCH a kol., 1998: 14)

Jelikož je vznik Československa úzce spjat právě s vítězstvím demokratických velmocí a demokratických zásad, radikálně demokratický postup se uplatnil i při tvorbě

československé ústavy a volebního principu. V těchto ohledech se ústava Československé republiky nelišila od ústav ostatních středoevropských zemí, které se po první světové válce staly konstitučními demokraciemi.

V květnu roku 1918 se konalo v Pittsburghu jednání prozatímní vlády, kde byl po sáhodlouhých debatách vysloven souhlas s politickým programem Československé národní rady v Paříži. Na tomto jednání následně Československá národní rada usilovala o vytvoření samostatného Československého státu. Byla vytvořena dohoda, která určuje, že nový Československý stát bude mít republikánskou a demokratickou ústavu. Už se nemluvílo o československém národu, ale o Češích a Slovácích.

Dne 14. října 1918 ohlásil Edvard Beneš, tajemník Národní rady československé státům Dohody, že byla ustanovena prozatímní vláda Československého státu. Tomáš Garrigue Masaryk zastával funkci prezidenta republiky, předsedy ministerské rady a ministra financí. Edvard Beneš byl ustaven ministrem zahraničních věcí a ministrem vnitra, a Milan Rastislav Štefánik ministrem války.

O pouhé dva dny později Tomáš G. Masaryk doručil prezidentu Spojených států Woodrowu Wilsonovi Prohlášení nezávislosti československého národa, známé pod názvem Washingtonská deklarace. V ní je zdůvodněn rozchod s Habsburky, dále prohlášena československá samostatnost a vyhlášena republikánská forma nového státu. Tato deklarace patří k základním dokumentům, které se zasazují o vznik Československa.

„[...] Činíme toto prohlášení na základě našeho historického a přirozeného práva. Byli jsme samostatným státem již od sedmého století a r. 1526 jako samostatný stát, sestávající z Čech, Moravy a Slezska, spojili jsme se s Rakouskem a s Uhrami v obrannou jednotu proti tureckému nebezpečí. Nikdy jsme se v této konfederaci nevzdali dobrovolně svých práv jako samostatný stát. Habsburkové porušili svou smlouvu s naším národem, nezákonně překročují naše práva a znásilňují ústavu našeho státu, kterou sami přísahali zachovat, a my proto odpíráme zůstat déle součástíou Rakousko-Uherska v jakékoli formě.

[...] Přijímáme ideály moderní demokracie a budeme k nim lnout, poněvadž to byly ideály našeho národa po staletí. Přijímáme americké zásady, jak byly stanoveny prezidentem Wilsonem: zásady o osvobozeném lidstvu, skutečné rovnosti národů

a vládách, odvozujících všecku svou spravedlivou moc ze souhlasu ovládaných. My, národ Komenského, nemůžeme než přijmout tyto zásady, vyjádřené v americké deklaraci nezávislosti, v zásadách Lincolnových a v prohlášení lidských a občanských práv. Za tyto zásady proléval národ náš krev před stoletími, v památných válkách husitských, za tytéž zásady prolévá náš národ krev po boku svých spojenců v Rusku, v Itálii a ve Francii. [...]“ (GRÓNSKÝ, HŘEBEJK, 2004: 17-20)

Na základě Deklarace vyzval prezident Wilson rakouskou vládu, aby respektovala utlačované národy a jejich vůli zvolit si svobodně svou politickou budoucnost. Tyto podmínky následně Rakousko-Uhersko přijalo. (LOUŽEK, 2002: 125-126)

Jako den vyhlášení Československé republiky na schůzi Národního výboru v Praze považujeme datum 28. října 1918, byť byl vznik samostatného státu výsledkem dlouhodobého kulturního, společenského a politického vývoje. Téhož dne přijala v Praze přítomná část Národního výboru, tj. Antonín Švehla, Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Vavro Šrobár, zákon o vzniku samostatného československého státu. Tento zákon je označován jako první ústavní provizorium. Tímto zákonem byl vyhlášen vznik samostatného Československého státu a ustanovoval nejzákladnější ústavní instituty, ale nebyla v něm určena forma státu. O té mělo rozhodnout až Národní shromáždění. (LOUŽEK, 2002: 60-61) O mužích přijímajících tento zákon se mluví jako o „mužích 28. října“. Dne 4. listopadu 1918 označili na poradě československé prozatímní vlády s vůdci domácího odboje v Ženevě Masaryka jako „držitele výkonné moci“ (BROKLOVÁ, 2007: 14). O deset dní později, tj. 14. listopadu Revoluční Národní shromáždění zvolilo jednomyslně a slavnostně Tomáše Garrigua Masaryka prezidentem republiky. (GALANDAUER, 1988: 38) Karel Kramář slavnostně provolává: „*Habsbursko-lotrinská dynastie je zbavena všech práv na český trůn a země se stává republikou!*“ (PACNER, 2001: 91)

Slovenský národ se jednoznačně vyslovil pro společný stát Čechů a Slováků vydáním tzv. Martinské deklarace Slovenské národní rady přijaté dne 30. října 1918. „*Deklarace se přihlásila k ideji československé jednoty, přičemž termín československý národ byl pojímán jako výraz vyšší, nadnárodně státní jednoty. Martinská deklarace byla vyvrcholením slovenských národně emancipačních snah, které začínaly být*

od května 1918 provázeny též prvními reprezentativnějšími projevy pro československou státní jednotu.“ (VESELÝ, 2003: 278)

Mezi prvními zákony Československé republiky vyšel „recepční zákon“ č. 11/1918 Sb. z. a n., kde nově vytvořený stát má plnou formální a právní kontinuitu s dosavadní Habsburskou monarchií. (GERLOCH a kol., 1998: 14) To ovšem znamenalo převzetí rakouského a uherského právního řádu a rakouské a uherské veřejné správy. Učinilo se tak proto, aby nevzniklo právní vakuum, které by mohlo být nebezpečné pro zachování moci buržoazie. (ZDOBINSKÝ a kol., 1989: 7) Díky této diferenciaci byl převzat do československého státu právní dualismus.

1.1 Prozatímní ústava

Do 13. listopadu 1918 řídil stát Národní výbor. V této době byla vytvořena Prozatímní ústava, která předpokládala působení tří nejvyšších orgánů, kterými jsou Národní shromáždění, osoba prezidenta republiky a vláda. Prozatímní ústava, neboli zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., zakotvila soustavu nejvyšších státních orgánů a hlavně stanovila formu vlády – republiku. Na jejím základě bylo ustaveno Revoluční Národní shromáždění podle výsledků posledních parlamentních voleb do říšské rady z roku 1911 a skládalo se z 256 poslanců, kteří měli následně přijmout definitivní ústavu. Mezi nejvyšší státní orgány řadí Národní shromáždění, prezidenta a vládu. (LOUŽEK, 2002: 61-63).

Poslední výše uvedený orgán, vláda s výkonnou a nařizovací pravomocí měla pouhých 17 členů, kteří byli zvoleni Revolučním Národním shromážděním. (GERLOCH a kol., 1998: 15) Bylo dohodnuto, že vzejde z předsedů Národního výboru a ze členů exilové vlády. Do jejího čela byl zvolen Karel Kramář. Významnými členy vlády se stali členové exilové vlády Edvard Beneš jako ministr zahraničních věcí a Milan Rastislav Štefánik jako ministr vojenství. Dalšími členy se stali mj. i „muži 28. října“ – Alois Rašín jako ministr financí, František Soukup jako ministr spravedlnosti, Jiří Stříbrný jako ministr pošt a telegrafů, Vavro Šrobár jako ministr zdravotnictví a lidové výchovy a v neposlední řadě Antonín Švehla jako ministr vnitra.

Prezident byl taktéž volen Revolučním Národním shromážděním, ale měl velmi omezené pravomoci, které byly navíc podmíněny kontrasignací příslušného aktu odpovědným členem vlády. Oficiálním důvodem těchto omezených pravomocí byla

však Masarykova nepřítomnost v republice. Prezident republiky nebyl ze své funkce odpovědný.

První ústavní novelou se stal zákon č. 138/1919 Sb. zákonů a nařízení, kterým došlo ke zvýšení počtu poslanců, a byli přibráni zástupci Slovenska.

Změnou v postavení a vzájemných vztazích ústředních orgánů se dosáhlo druhou ústavní novelou, tedy zákonem č. 271/1919 Sb. z. a n. z 23. května 1919. Vznikla za plné politické podpory zejména ministra vnitra Antonína Švehly. Touto novelou se rozšířily pravomoci hlavy státu. Jednalo se zejména o pravomoc jmenovat a odvolávat vládu a její jednotlivé členy. Tato pravomoc přešla na prezidenta z pravomocí Národního shromáždění. Prezident touto novelou také získal právo být přítomen schůzím vlády, předsedat jim, vyžadovat si od vlády a jejích členů zprávy či zvat ji vcelku i jednotlivé členy k poradám. Do této doby byl prezident odkázán pouze na to, zda ho vláda k jednáním přizve. Když ho nepřizvala, nevěděl, co se děje, nebylo mu o důležitých věcech referováno.

1.2 Ústava z roku 1920

Postavení všech nejvyšších orgánů nového Československého státu bylo definitivně upraveno přijetím Ústavní listiny, jejímž základem se postupně staly tři zákony. Jako první zákon z 28. října 1918 o zřízení samostatného státu Československého, tedy zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. Dalším ústavním základem byl první ústavní dokument, zákon z 13. listopadu 1918 o Prozatímní ústavě, č. 37/1919 Sb. z. a n. novelizovaný zejména v květnu 1919 zákonem č. 217/1919 Sb. z. a n. Posledním základem byl zákon z 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky, zákon č. 121/1920 Sb. z. a n. (ZDOBINSKÝ a kol., 1989: 7)

Poslední uvedený dokument se stal základním zákonem, a to Ústavou Československé republiky. Byl přijat nevoleným Parlamentem – Národním shromážděním, vzniklým v listopadu 1918 z Národního výboru československého. První volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu Národního shromáždění se uskutečnily až v dubnu 1920. (BALÍK, HLOUŠEK, 2004: 56)

První uvedený zákon z 28. října 1918 nejen že vyhlásil samostatný československý stát, ale prohlásil také Národní výbor za orgán jednomyslné vůle národa a za vykonavatele státní svrchovanosti.

Ústava z roku 1920 byla ústavou demokratickou a taková vydržela v obklíčení fašistických států až do mnichovských událostí. (ZDOBINSKÝ a kol., 1989: 8) Svým původem byla kompilací různých vzorů. Autoři si jako vzor vzali rakouskou prosincovou ústavu z roku 1867 a ústavu francouzskou tzv. třetí republiky z roku 1875. Preambule byla podobná ústavě Spojených států Amerických, americká ústava z roku 1787 sehrála dále významnou roli, pokud šlo o soudnictví a dělbu moci. Francouzská předloha se uplatnila zejména v ustanoveních o organizaci Parlamentu a postavení prezidenta. Rakouský vzor byl použit v části o občanských právech. Nemalou úlohu sehrála ústava švýcarská, která posiluje pravomoci vlády proti prezidentovi. Celé další partie byly převzaty z mírových smluv, tj. partie o ochraně menšin, o postavení Podkarpatské Rusi. (BROKLOVÁ, 1992: 22-26) Jednou z důležitých mírových smluv se pro Československo stala i smlouva podepsaná ve Versailles dne 28. června 1919, smlouva ze Saint-Germain en Laye ze dne 10. září 1919 či Trianonská mírová smlouva, která byla podepsána dne 4. června 1920. Všechny tyto tři mírové smlouvy určovaly hranice Československa s jednotlivými sousedními státy. Druhá z nich, smlouva ze Saint-Germain en Leye zakotvila i území Podkarpatské Rusi, která měla být územím Československa s co nejširší autonomií. A jako poslední smlouva upravující hranice sem patří i Sécvreská smlouva uzavřená dne 10. srpna 1920. (LOUŽEK, 2002: 67)

V Československu byla ústavně zakotvena parlamentní demokracie. Tento typ organizace moci má následující obecné strukturní rysy: (BROKLOVÁ, 1992: 27)

- *členové vlády jsou zároveň poslanci Parlamentu, pokud není stanovena inkompatibilita*
- *vládu tvoří vůdcové politické strany, případně koalice stran, která získala většinu v Parlamentu. Existuje personální unie mezi vládou, Parlamentem a vedením strany, zároveň jsou však tyto instituce funkčně nezávislé*
- *v čele vlády je premiér, který má značně větší výsady a práva než jeho kolegové ve vládě nebo v Parlamentu*
- *vláda vykonává moc potud, pokud reprezentuje většinu v Parlamentu*

- vláda se dělí s Parlamentem o právo politického rozhodování. Teoreticky má Parlament moc zákonodárnou, vláda moc výkonnou (Parlament přijímá zákony na popud vlády)

Parlamentarismus funguje jako systém vzájemné kontroly vlády a Parlamentu. Nedůvěra, kterou vysloví Parlament vládě, způsobí pád vlády. Na druhé straně může vláda Parlament rozpustit. Koordinace politické činnosti a dominantní postavení jednoho z těchto orgánů státní moci jsou různé v různých státech.

Poměr ústavy právníkové a ústavy faktické, neboli politické je ústředním problémem každé ústavy. Ústava faktická nemůže být vždy proti ústavě nebo mimo ústavu. Naopak právníková ústava vždy požaduje politickou náplň.

Hlavní náplní ústavy bylo zakotvení jak podoby státních orgánů, tak i jejich působnosti, pravomoci a vzájemných vztahů. Další důležitou náplní bylo i zakotvení tradičních práv a svobod občanů. Z hlediska ústavní praxe nelze přehlédnout působení tzv. Pětky. (BALÍK, HLOUŠEK, 2004: 54) Jedná se o představitele pěti nejsilnějších politických stran v prvních letech republiky, tj. představitele strany agrární, národně demokratické, lidové, národně socialistické a sociálně demokratické.

Ústavními orgány Československé republiky bylo dvoukomorové Národní shromáždění jako orgán moci zákonodárné, prezident republiky, vláda s ministerstvy a nižší správní orgány jako orgány moci vládní a výkonné. Nepochybně mezi ústavní orgány patří i soudy jako orgány moci soudcovské. (ZDOBINSKÝ a kol., 1989: 10)

Národní shromáždění neboli Parlament byl složen ze dvou sněmoven, z Poslanecké sněmovny a ze Senátu. Obě byly voleny ve všeobecných a přímých volbách. (§ 8 a § 13 Ústavní listiny Československé republiky) Určitou převahu v širší pravomoci vykazovala Poslanecká sněmovna. Pouze ona mohla vyslovit důvěru či nedůvěru vládě a v zákonodárství jí náleželo poslední slovo. Senát byl naproti tomu konstruován jako instituce odborná, kontrolující a hlavně zbavená přímého politického vlivu.

Vedle funkce zákonodárné patřila Parlamentu také funkce kontrolní. Faktická účinnost kontroly však byla minimální, stejně jako činnost nejvyššího účetního kontrolního úřadu, který měl být odpovědný Parlamentu.

Československo mělo, stejně jako Německo a Rakousko, Stálý výbor (§ 54 Ústavní listiny Československé republiky) – ústavní instituci, která byla miniaturou Národního

shromáždění a střežila jeho práva v období jeho prázdnin. Výbor byl složen z 24 členů, z toho bylo 16 volených z poslanců a 8 ze senátorů, přičemž byl užit princip poměrného zastoupení. Úmyslem zákonodárců bylo rozšířit možnost Parlamentu, orgánu demokraticky voleného, kontrolovat výkonnou moc.

Ústavou stanovená délka volebních období jednotlivých komor však v praxi nebyla dodržována. Délka volebního období byla v Poslanecké sněmovně předepsána na 6 let a u Senátu na 8 let. (§ 11 a § 16 Ústavní listiny Československé republiky) Avšak v období účinnosti ústavy z roku 1920 se volby do Poslanecké sněmovny konaly v dubnu 1920, listopadu 1925, říjnu 1929 a květnu 1935. Mezi běžné ústavní praxe patřilo rozpouštění Senátu prezidentem před skončením volebního období, proto volby do obou komor Národního shromáždění probíhaly současně.

Druhým největším orgánem byl podle ústavy prezident republiky. Tento orgán byl konstruován zejména podle francouzského vzoru. Prezident byl volen na společné schůzi obou sněmoven Národního shromáždění na dobu 7 let, avšak nebyl mu odpovědný. Jakýkoliv prezidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřeboval ke své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády, tzv. kontrasignace. Ten za jeho akty přebíral zodpovědnost. E. Broklová ve své knize uvádí, že Masaryk „*jako prezident, přes ustanovení ústavy o tom, že není z výkonu svého úřadu odpovědný, vždy pocítoval „velikou odpovědnost“ a nejráději by byl za své úřadování odpověden sám. [...] Zvláště zpočátku nebyl ochoten se tomuto ustanovení podrobovat. Později se naučil, zejména pokud jde o publicistickou činnost, obházet povinnost kontrasignace pomocí šifer nebo prostřednictvím třetích osob.*“ (BROKLOVÁ, 2007: 33)

Nikdo nemohl být volen na více než 2 po sobě jdoucí volební období. Toto omezení se však výslovně nevztahovalo na prvního prezidenta Československé republiky. Tomáš Garrigue Masaryk byl zvolen celkem čtyřikrát.

Výčet prezidentových oprávnění, která mu zabezpečovala vliv na vedení státních věcí: (§ 64 Ústavní listiny Československé republiky)

- *zastupoval stát navenek*
- *přijímal a pověřoval vyslance*
- *vyhlašoval válečný stav*
- *vypovídal se souhlasem Národního shromáždění válku a vyjednával mír*

- *měl právo veta vůči odhlasovaným zákonům, ovšem s tím, že poslední slovo i tak náleželo Parlamentu*
- *měl právo svolávat a končit zasedání Parlamentu, odročit jej či rozpustit*
- *měl povinnost podávat Národnímu shromáždění zprávy o stavu republiky*
- *jmenoval a odvolával vládu i její jednotlivé členy*
- *jmenoval vysokoškolské profesory, soudce a některé státní úředníky a důstojníky*
- *uděloval čestné dary a penze*
- *byl vrchním velitelem branné moci a měl právo udělovat milost*

Při výkonu pravomoci jmenovat a rozpouštět vládu, jmenovat a odvolávat její jednotlivé členy však musel respektovat či spoluvytvářet stanoviska vůdců koaličních politických stran.

Jestliže prezident nemohl vykonávat svůj úřad, příslušel by výkon jeho funkcí vládě. Pokud by překážka výkonu prezidentských pravomocí však trvala déle než 6 měsíců, mohlo Národní shromáždění zvolit prezidentova náměstka, pověřeného výkonem prezidentského úřadu. K tomu ovšem za účinnosti ústavní listiny z roku 1920 nedošlo.

Podle Čestmíra Císaře v případě Tomáše Garrigua Masaryka nebylo velkých pravomocí třeba. „*Nad veškerým děním se však tyčila jeho lidská, mravní a politická autorita učeného a moudrého muže, „aristokrata ducha“, vědomého si své vysoké odpovědnosti a všenárodního vlivu.*“ (CÍSAŘ, 2006: 14) Musím s tímto tvrzením souhlasit, neboť Masaryk opravdu neměl příliš velké ústavní pravomoci, ale i s těmito skromnými pravomocemi dokázal velké věci. Několikrát však na jednáních ústavního výboru zaznělo, že právě Masarykovi by bylo možné svěřit neomezenou moc. S ohledem na to bylo stanoveno, že Masaryk, jako první prezident republiky Československé může být zvolen několikrát za sebou.

Prezident měl v ústavě z roku 1920 zakotveno důležité právo, a to právo suspenzivního a absolutního veta. Absolutní veto bylo stanoveno pouze proti odhlasovaným zákonům Podkarpatské Rusi a opatřením Stálého výboru. Suspenzivní veto prezidenta prvorepubliková ústava spojuje s povinností hlasování o vráceném zákonu v obou komorách. Jestliže obě sněmovny v hlasování podle jmen získají

nadpoloviční většinu, zákon bude vyhlášen. Nebude-li dosaženo stanovené většiny, bude zákon vyhlášen za předpokladu, že při opětovném hlasování se Poslanecká sněmovna usnese tří pětinovou většinou všech členů.

Prakticky hlavním orgánem vládní a výkonné moci byla vláda. V největší míře byla právě jejím prostřednictvím vykonávána státní moc. Vláda spolu s Ministerstvem vnitra, zemskými prezidenty, okresními hejtmany, četnictvem a policií tvořila orgán státní moci. Odpovědná však byla Poslanecké sněmovně a jedině ona jí mohla vyslovit nedůvěru. (§ 74 Ústavní listiny Československé republiky) Avšak případnou demisi podávala do rukou prezidenta, kterému taktéž do rukou skládali slib. (§ 73 a § 78 Ústavní listiny Československé republiky) Demisi podávala vláda i v případech, vyslovila-li jí Poslanecká sněmovna nedůvěru nebo zamítla-li vládní návrh na vyslovení důvěry.

Československá ústavní listina vedla jasnou hranici mezi působností prezidenta republiky a vlády. Veškerá vládní a výkonná moc náležela vládě, pokud ústavní listinou nebo zákony republiky nebylo výslovně vyhrazeno prezidentu republiky. (§ 64, odst. 2 Ústavní listiny Československé republiky) Podle profesora Hoetzela bylo v tomto bodě Ústavní listiny přihlédnuto ke vzoru Švýcarské federace. (BROKLOVÁ, 1992: 37)

Určité partie o vládě byly převzaty z prozatímní ústavy z roku 1918. Vláda se skládala z předsedy, jeho náměstků a členů vlády, tj. ministrů.

Pokud jde o soudy, byla pro ně příznačná široká paleta soudů. (Hlava čtvrtá Ústavní listiny Československé republiky) Za dobu existence první republiky tvořil soudní soustavu soud ústavní, soud volební, nejvyšší správní soud, soudy okresní, krajské a vrchní (soustava civilních a trestních soudů), nejvyšší soud, soudy pracovní a rozhodčí soudnictví (mimořádné civilní soudy, př. soudy nemocenských pojišťoven, báňské soudy aj.), státní soud. Zvláštní soustavu tvořily vojenské soudy v čele s nejvyšším vojenským soudem.

Jedním z nejslabších míst ústavy z roku 1920 bylo její řešení národnostní otázky. Hlavní problém národnostní otázky v celé historii Československa byl vztah českého a slovenského národa. Tento problém nejen že nebyl ústavou z roku 1920 řešen, ale nebyl také ani jako problém v té době připuštěn. Účast obyvatel Slovenska na ústřední

moci nebyla v ústavě víceméně zajištěna, kromě menšinového zastoupení v Parlamentu. (ZDOBINSKÝ a kol., 1989: 13-14)

Ústava z roku 1920 měla neblahý konec. Neřešené národnostní vztahy se vyhrotily a staly se zároveň záminkou pro postup Německa. To vše vedlo ke zhroucení a rozpadu celé Československé republiky. (BALÍK, HLOUŠEK, 2004: 46) V prosinci roku 1938 byl přijat ústavní zákon o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko-Slovenské a o mimořádné moci nařizovací.

Konec zbytků parlamentarismu znamenal fakt, že prezident byl zmocněn vydávat dekrety s mocí ústavy, vláda pak mohla se souhlasem prezidenta napříště vydávat nařízení s mocí zákona běžného a jako pravomoc jí bylo svěřeno také povolování či rušení činnosti politických stran.

Zborcení ústavy z roku 1920 bylo po Mnichovu vyjádřeno též v ústavním zákonu o autonomii Slovenské země a obdobným ústavním zákonem týkajícím se Podkarpatské Rusi.

Další vývoj druhé republiky postupoval vyhlášením fašistické Slovenské republiky, která byla pod patronátem hitlerovského Německa. K tomu došlo usnesením slovenského sněmu 14. března 1939 a obsazením české části republiky německými vojsky dne 15. března 1939. Na to navazovalo vyhlášení protektorátu Čechy a Morava s plnou svrchovaností třetí německé říše a s její krutovládou.

2. Rozpad Československé republiky

V mé bakalářské práci se budu dále věnovat dalšímu, neméně důležitému období našich dějin. Rozpadu Československé republiky předcházelo mnoho událostí, které více či méně přispěly k rozdělení Československa. Nezastupitelnou roli hrála dozajista 2. světová válka. Po ní velkým dílem přispěl i nástup komunistického režimu a orientace na Sovětský svaz.

Československým snahám na obnovu demokracie výrazně přispěl den 17. listopadu 1989, označovaný jako „sametová revoluce“. Poklidná studentská demonstrace byla pořádána k 50. výročí nacistického přepadení českých vysokých škol v roce 1939, jejich následné uzavření, popravení studentských vůdců a odvezení některých studentů do koncentračních táborů. Tehdy i v tento den byl rozpoután brutální politický zásah proti svobodomyšlné mládeži. (PACNER, 2001: 385-387) Komunistický režim tuto demonstraci na Národní třídě v Praze tvrdě potlačil. Zpráva o údajné smrti jednoho ze studentů rozpoutala v zemi vlnu protestů a stávek. Tato revoluce znamenala pád komunistického režimu a zásadní společenské změny. Na tuto náhlou změnu mnohé instituce nebyly připraveny. (VESELÝ, 2005: 252)

Mluvčím československé veřejnosti se 19. listopadu stalo Občanské fórum (dále nazýváno jen OF), v jádru utvořené ze signatářů Charty 77. OF organizovalo listopadovou generální stávkou. V několika dalších dnech se velká část jeho členů zapojila do budování oficiálních politických struktur v Československu. (VESELÝ, 2005: 283) Zajímavá byla však jeho politická struktura. Její členové byli z různých, mnohdy i ideově opačných, politických stran. Ten samý den se v Bratislavě ustanovil slovenský protějšek OF Verejnost' proti nasiliu (jen VPN).

Dne 29. listopadu, ve středu vypustil Parlament z československé ústavy články o vedoucí úloze Komunistické strany Československa a marxisticko-leninské ideologii v zemi. Další krok vpřed k demokracii učinila federální vláda. Týž den zrušila výjezdní doložky, neboli povolení pro cesty na Západ a nařídila odstranění zátaras na hranicích s Rakouskem. (PACNER, 2001: 462)

Prezident republiky Gustav Husák jmenoval 10. prosince novou vládu, v níž devět z dvaceti členů má podporu OF a VPN. Po jejím jmenování podepisuje Federálnímu

shromáždění dopis – podává demisi. Téhož dne, 10. prosince začala manifestace na Václavském náměstí v Praze. Konala se ke Dni lidských práv, také u příležitosti jmenování nové vlády a abdikace prezidenta. Všichni účastníci zvonili svými klíčenkami, jako znamení velkého vítězství Občanského fóra. (SÍGL, 2010: 277)

Koncem roku 1989, 29. prosince je ve Vladislavském sále Pražského hradu zvolen všemi členy Federálního shromáždění Václav Havel jako prezident republiky. O den dříve byl zvolen nový předseda Federálního parlamentu, Alexander Dubček.

K obnovení plné suverenity státu dopomohl i fakt, že československá veřejnost požadovala brzký odchod sovětských vojsk, která zde setrvala v důsledku invaze ze srpna roku 1968. Dne 26. února 1990 byla v Moskvě podepsána dohoda o stažení vojsk z československého území.

„[...] Úplný odchod sovětských vojsk z území Československé socialistické republiky se uskuteční po etapách, přičemž první etapa bude ukončena do 31. května 1990, druhá etapa bude ukončena do 31. prosince 1990 a třetí etapa do 30. června 1991. V první etapě se uskuteční odchod podstatné části sovětských vojsk v souladu se společně vypracovaným harmonogramem. [...]“ (VESELÝ, 2003: 426-427)

Tato dohoda nabyla okamžité platnosti. Po téměř 23 letech opustily sovětské jednotky území Československa.

Již založením občanské iniciativy VPN v Bratislavě se pozvolna rozestupovala propast mezi českým a slovenským národem. Tato propast se promítla i při hledání nového názvu republiky. Stát se doposud jmenoval Československá socialistická republika. Havel ve svém prvním projevu před Federálním shromážděním navrhl změnu názvu státu, a to vypuštění slova „socialistická“. Federální shromáždění váhalo a tím ale rozpoutalo tzv. „Pomlčkovou válku“. Bylo navrženo několik doporučení na nové názvy: Republika česko-slovenská, Československá republika, Federace České a Slovenské republiky nebo Federace Česko-Slovensko. Češi hledali nejjednodušší pojmenování bez pomlčky, naopak Slováci dávali přednost pomlčce. Až 29. března 1990 na návrh Miloše Zemana dostal stát nový dvojitý název: Česká a Slovenská Federativní republika – v češtině bez pomlčky, naproti tomu Československá federativna republika – ve slovenštině s pomlčkou. 20. dubna byl název

na zasedání obou sněmoven Federálním shromážděním konečně schválen jako ústavní zákon.

Mezi lety 1990-1992 proběhla v nejsilnějších politických subjektech diferenciacie, kterou doprovázel jejich rozpad. OF se rozštěpilo na Občanskou demokratickou stranu v čele s Václavem Klausem, na Občanské hnutí a další méně významné skupiny. Od slovenské VPN, později přejmenovanou na Občanskou demokratickou unii, se oddělilo Hnutí za demokratické Slovensko, vedené Vladimírem Mečiarom.

Sjednocením Německa 3. října 1990 se dala do pohybu příprava československo-německé smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci. Za velkého zájmu veřejnosti a často protichůdných přístupů od občanů i vládních a politických stran byla podepsána 27. února 1992.

První kroky směřující k zániku České a Slovenské Federativní republiky však nečinily české orgány. V důsledku voleb byla 17. července 1992 přijata Slovenskou národní radou Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky. Slavnostně ji přijalo 113 ze 150 poslanců Slovenské národní rady. Přijetím této Deklarace se potvrdilo, že česko-slovenská federace spěje po dlouhých a neúspěšných státních jednáních k rozdělení.

Poslanec za Slovenskou národní stranu a významný herec Štefan Kvietik se k rozdělení republiky vyjádřil tak, že *„dost bylo nesamostatnosti, vazalské závislosti, poníženého prošení o uznání našich legitimních práv.“* (BLÁHA 2007)

Politik Vladimír Mečiar prohlásil z oken Parlamentu, že *„na tento den čekali Slováci tisíc let.“* (PACNER, 2001: 545)

Tento akt doprovázela i abdikace prezidenta České a Slovenské Federativní republiky Václava Havla, jehož úřad měl být symbolem kontinuity státu.

V brněnské vile Tugendhat byla dne 26. srpna 1992 oficiálně podepsána dohoda o rozdělení republiky. Česká delegace v čele s Václavem Klausem a slovenská v čele s Vladimírem Mečiarom podepsali dohodu o ukončení společného soužití obou národů. Při této dohodě byl také projednán definitivní termín rozdělení státu, 1. ledna 1993.

Dalším krokem na cestě k plné samostatnosti bylo přijetí Ústavy Slovenské republiky. První zářijový den roku 1992 ji schválila Slovenská národní rada a publikována byla 1. října 1992 ve Sbírce zákonů a to pod číslem 460. (KUNC,

1999: 161) Účinnosti nabyla stejný den, který byla publikována. Současně se Slovenská národní rada přejmenovala na Národní radu Slovenské republiky.

Definitivní tečkou za společným státem se stal ústavní zákon č. 542/1992 Sb. o zániku České a Slovenské Federativní republiky z 25. listopadu 1992. Tento zákon stanovil jako den jejího zániku 31. prosinec 1992. Takto se Česká a Slovenská Federativní republika sama vzdala své existence a veřejně prohlašovala svůj zánik jako mezinárodně právní subjekt.

„ [...] Uplynutím dne 31. prosince 1992 zaniká Česká a Slovenská Federativní Republika. Nástupnickými státy České a Slovenské Federativní republiky jsou Česká republika a Slovenská republika.

Působnost České a Slovenské Federativní Republiky, která jí byla svěřena ústavními a jinými zákony, přechází na Českou republiku a Slovenskou republiku dnem 1. ledna 1993.

Zánikem České a Slovenské Federativní Republiky zanikají státní orgány České a Slovenské Federativní Republiky. Současně zanikají ozbrojené síly a ozbrojené bezpečnostní sbory České a Slovenské Federativní Republiky a rozpočtové a příspěvkové organizace napojené na státní rozpočet České a Slovenské Federativní Republiky a státní organizace v působnosti České a Slovenské Federativní Republiky, které byly zřízeny zákonem.

Česká republika a Slovenská republika nesmějí po zániku České a Slovenské Federativní Republiky užívat státních symbolů České a Slovenské Federativní Republiky. [...]“ (VESELÝ, 2003: 439-440)

I když rozdělení České a Slovenské Federativní republiky proběhlo bez výraznějších problémů a suverénní republiky mezi sebou udržují nadstandardně přátelské vztahy, tak rozpad federace byl nepochybně ztrátou pro oba dva národy. České země se vrátili ke stavu, ve kterém žili od roku 1918 po tisíc let – samy, ačkoliv v rozdílných státních spojeních. Tomáš Garrigue Masaryk říkal, aby *„se republika stala stabilním demokratickým státem, potřebuje padesát let.“* (PACNER, 2001: 578) Československo tuto dobu však nemělo.

Koncem ledna 1993 byl Poslaneckou sněmovnou zvolen Václav Havel prezidentem České republiky. Nebyl sice bez konkurentů, ale v podstatě by se dalo říci, že právě

Havel byl jediným možným kandidátem na tento post. Další kandidáti – Miroslav Sládek a Marie Stiborová byly z okrajových částí politického spektra. (KOPEČEK, 2010: 166) Volba prezidenta byla tajná, ale vítězným kandidátem se stal právě Václav Havel. Dne 2. února 1992 složil slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny (CHRASTILOVÁ, MIKEŠ, 2003: 123)

Zpočátku jeho pozice nebyla stabilizována. Lze říci, že právě Václav Havel se může zařadit mezi významné české státníky, jakými dozajista byli Tomáš Garrigue Masaryk či Edvard Beneš. Stal se symbolickou postavou protikomunistického odporu v době komunistické diktatury. V listopadu roku 1989 jako hlavní člen Občanského fóra dal do pohybu tzv. Sametovou revoluci. (VODIČKA, 2007: 256)

Václav Havel před svou volbou prezidenta České republiky poskytl Mladé frontě Dnes článek o roli českého prezidenta. „*Postavení prvního českého prezidenta se nebude lišit od postavení posledního československého prezidenta jen tím, že půjde o hlavu jiného státního útvaru. Bude se lišit i tím, že funkce českého prezidenta je podstatně jinak ústavně definována, než jak byla definována funkce prezidenta federálního. A do třetice se bude lišit i díky radikálně změněné politické situaci v zemi: Česká republika po posledních volbách vstoupila do jiné fáze politického vývoje, než jakou procházelo Československo posledních dvou a půl let [...]*“ (VÁCLAV HAVEL 1993)

2.1 Ústava České republiky

Ústava České republiky má poměrně netypickou konstrukci, hlavně vzhledem k samostatně stojící Listině základních práv a svobod. Jde o ústavu rigidní neboli tuhou, obsaženou v několika ústavních zákonech. Tuhá proto, že k její změně dochází za poměrně složitých podmínek.

V Ústavě České republiky můžeme najít mnohé znaky parlamentní formy vlády. Mezi nejčastěji uváděné patří odpovědnost vlády Parlamentu, respektive některé z jeho komor, dále parlamentní kontrola vlády, také rozpustitelnost Parlamentu či specifické postavení hlavy státu jako neutrálního ochránce ústavní rovnováhy. Je zřetelné, že klíčovým orgánem parlamentní republiky je Parlament a od něho odvozovaná vláda. Hlava státu, prezident může přispět k případnému řešení konfliktů mezi Parlamentem a vládou.

Autoři v publikaci *Ústavní systém České republiky* – Gerloch, Hřebejk, Zoubek se ke vztahu současné ústavy, platné od roku 1992 a ústavy z roku 1920 vyjadřují takto: *„I když se při přípravě ústavy musely projevit zkušenosti moderního evropského konstitucionalismu, vychází Ústava ČR historicky ze zkušeností uspořádání československého státu po jeho vzniku tak, jak se to promítlo v ústavě z roku 1920. Vliv Ústavní listiny z roku 1920 na text české ústavy z roku 1992 je markantní, a to i přes to, že byla v zásadě pozitivistická a národní a koncepce české ústavy z roku 1992 je v zásadě přirozenoprávní a občanská.“* (GERLOCH a kol., 1998: 53)

Vlastnímu přijetí Ústavy předcházelo přijetí ústavního zákona Českou národní radou dne 15. prosince 1992 č. 4/1993 Sb. o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky a usnesení České národní rady k přijetí tohoto ústavního zákona, které bylo publikováno pod č. 5/1993 Sb. Česká národní rada se usnesla takto:

„Česká národní rada konstatuje, že přijetím tohoto ústavního zákona se upravují ústavní poměry České republiky, k čemuž je oprávněna toliko Česká národní rada.

Česká národní rada vychází z toho, že žádný výklad stávajících právních norem nepřipouští zpochybnění kontinuity zákonodárné moci, jejíž nositelkou je ve smyslu tohoto ústavního zákona Česká národní rada.“ (MVČR 2008)

Jinými slovy zákony a ostatní právní předpisy České a Slovenské Federativní republiky platné v den zániku na území nového státu, České republiky, zůstávají nadále v platnosti. Tímto ústavním zákonem orgány České republiky převzaly působnost stávajících orgánů.

Pro přijetí Ústavy České republiky se dne 16. prosince 1992 vyslovilo 172 poslanců. Následně byla vyhlášena symbolicky pod číslem 1/1993 Sbírky zákonů České republiky. Proti přijetí Ústavy se přihlásilo 16 poslanců a pouhých 10 se zdrželo hlasování. (GERLOCH a kol., 1998: 52.) Při hlasování bylo přítomno 198 poslanců z dvousetčlenného orgánu. Za určitou zvláštnost při schvalování se označuje to, že hlasování proběhlo veřejně a podle jmen. Předsedající četl abecední seznam poslanců a každý nahlas sdělil své stanovisko. Vše se odehrávalo za přítomnosti televizních kamer. (GERLOCH a kol., 1998: 52)

Dne 16. prosince 1992 bylo ve Sbírce zákonů ještě uveřejněno usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako nedílné součásti ústavního řádu České republiky.

Ústava České republiky se sestává z Preambule a 113 článků, které jsou rozděleny do 8 hlav.

Ústava České republiky hlavně zakotvuje zásadu legitimizace státní moci lidem. Legitimita státní moci znamená určení jejího zdroje a její odůvodnění. Pro demokratické státy obecně platí, že zdrojem státní moci je lid. Ten je tvořen všemi občany České republiky a platí zásada rovnosti právního postavení všech občanů. Vykonává moc prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní, avšak ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo. (čl. 2 Ústavy České republiky) Přímý výkon státní moci občané mohou uplatňovat prostřednictvím referenda neboli lidového hlasování. Také ve volbách lidé přímo volí své zástupce.

Ústava charakterizuje Českou republiku jako svrchovaný stát. Jedná se o právo vykonávat neomezeně a nezávisle moc na území státu. Stát s konečnou platností a závazně rozhoduje o svých záležitostech.

Parlamentem neboli mocí zákonodárnou se v Ústavě zaobírá Hlava druhá. Pro všechny demokratické státy platí, že zdrojem veškeré státní moci je lid. Proto právě on volí přímo jediný ústřední orgán, tedy Parlament České republiky. Parlament je jediným a výlučným zákonodárným orgánem a má ústřední přímou demokratickou legitimaci. Ostatní státní instituce a orgány jsou od Parlamentu odvozeny.

Podle Ústavy je *Parlament tvořen dvěma komorami a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem*. (čl. 15, odst. 2 Ústavy České republiky) Každá z komor má své určité samostatné, autonomní postavení. Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na 4 roky, naopak Senát má pouhých 81 členů, ale jsou voleni na 6 let a každé dva roky se obměňuje třetina senátorů. Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který dosáhl 21 let, a do Senátu každý občan České republiky, který dosáhl věku 40 let.

První volby do Senátu se konaly až v roce 1996, zatímco Poslanecká sněmovna existovala do roku 1992 jako Česká národní rada a přechodnými ustanoveními Ústavy se změnila v Poslaneckou sněmovnu.

Poslanci a senátoři, jakožto členové zákonodárského sboru, mají i zákonodárskou iniciativu. Jinými slovy mají právo podávat návrhy zákonů se závaznými účinky v Poslanecké sněmovně. Tato zákonodárská iniciativa je prvním krokem legislativního procesu ze čtyř. Následuje projednání návrhu zákona, třetím krokem je schválení zákona a posledním vyhlášení zákona. Podrobněji jednotlivé kroky upravují články 41-52 Ústavy České republiky.

Ústava také taxativně vymezuje případy, kdy může prezident republiky rozpustit Poslaneckou sněmovnu. Jsou to: (čl. 35 Ústavy České republiky)

- *Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny*
- *Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry*
- *zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné*
- *Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.*

Naopak Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením volebního období.

V nové české ústavě, stejně tak jako v předchozí ústavě z roku 1920, je instituce prezidenta republiky systematicky zařazena do Hlavy třetí o moci výkonné. Postavení prezidenta České republiky se liší od postavení československého prezidenta tím, že obě funkce prezidenta jsou podstatně jinak ústavně definovány.

Prezident České republiky pozbyl právo zákonodárské iniciativy, tj. oprávnění podílet se na tvorbě zákonů od začátku a předkládat Parlamentu své vlastní zákony (CHRASTILOVÁ, MIKEŠ, 2003: 88)

Ústava přesně vymezuje postavení prezidenta jako hlavy státu. (čl. 54, odst. 1 Ústavy České republiky) Jednak jde o reprezentativní funkci vně i uvnitř státu, ale zejména o to, že prezident republiky figuruje jako primární subjekt mezinárodního práva veřejného, reprezentující Českou republiku.

První prezident České republiky, Václav Havel se podílel na vytváření nové ústavy. Nejvíce připomínek měl k pravomocím prezidenta. Snažil se tím uplatnit vlastní zkušenosti ve výkonu funkce hlavy státu. Svě největší výhrady zaujal k vymezení pravomoci prezidenta vracet přijaté zákony Parlamentu. Vládní návrh tuto pravomoc omezoval pouze na ústavní zákony. Havel s tímto nesouhlasil, prohlašoval, že to staví prezidenta do role, kdy nemá téměř žádný vliv na podobu zákonů, a přesto je musí podepisovat.

Václav Havel doplnil i prezidentský slib, který později sám skládal. (CHRASTILOVÁ, MIKEŠ, 2003: 116-119)

Pravomoci prezidenta republiky podle čl. 62: (čl. 62 Ústavy České republiky)

- *jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi*
- *svolává zasedání Poslanecké sněmovny*
- *rozpouští Poslaneckou sněmovnu*
- *pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáním jejich funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády*
- *jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy*
- *jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu*
- *odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení*
- *má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního*
- *podepisuje zákony*
- *jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu*
- *jmenuje členy Bankovní rady České národní banky*

Tyto pravomoci prezidenta republiky jsou bez spolupodpisu. Prezident republiky zcela suverénně a v mezích parlamentní demokracie samostatně rozhoduje.

Podle čl. 63 prezident dále: (čl. 63 Ústavy České republiky)

- *zastupuje stát navenek*
- *sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy*

- *je vrchním velitelem ozbrojených sil*
- *přijímá vedoucí zastupitelských misí*
- *pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí*
- *vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu*
- *jmenuje a povyšuje generály*
- *propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán*
- *jmenuje soudce*
- *má právo udělovat amnestii*

Podle tohoto článku se do rukou prezidenta republiky dostávají pravomoci, které vyžadují spolupodpisu, tzv. kontrasignace předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Za tyto rozhodnutí odpovídá vláda. (čl. 63, odst. 3,4 Ústavy České republiky)

Z výkonu své funkce není prezident odpovědný ani politicky, ani trestně, dokonce ani občanskoprávně. Výjimkou odpovědnosti trestní je stíhání pro velezradu na základě žaloby Senátu. (VODIČKA, CABADA, 2007: 155)

Prezident je volen na společné schůzi obou komor Parlamentu. Volební období prezidenta, tj. 5 let, je delší než volební období Poslanecké sněmovny. (čl. 55 Ústavy České republiky) Je to z toho důvodu, aby na ní byl prezident nezávislý.

Prezidentem republiky může být zvolen ten občan České republiky, který je volitelný do Senátu. Je to každý občan, který má právo volit a dosáhl věku 40 let. (čl. 57 Ústavy České republiky) Ustanovení, že nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou, se objevuje i v jiných ústavních systémech, př. i v americkém.

V pyramidální struktuře výkonné moci stojí na vrcholu vláda. Jestliže jsou v ústavě úkoly a povinnosti přímo uloženy státu, přísluší vládě jako vrcholnému orgánu. Pokud to není výslovně svěřeno jinému orgánu. (KUNC, 1999: 174) Moc výkonná je charakterizována také jako moc nařizovací, organizační a donucovací.

V českém parlamentním systému není prezident hlavou moci výkonné, ale není jí ani podřízený. Má vůči ní ve své funkci zvláštní, autonomní postavení. Podíl vlády na výkonné moci je však mnohem významnější, jelikož vláda je oprávněna vydávat nařízení a navrhopvat zákony bez působení prezidenta republiky. (KUNC, 1999: 175)

Předsedu vlády jmenuje prezident republiky. A pouze předseda vlády může podat demisi do rukou prezidenta. Demise předsedy vlády znamená demisi celé vlády.

Členství ve vládě je závislé na tom, zda předseda vlády má vyslovenu důvěru. Prezident republiky je povinen odvolat člena vlády, pokud to navrhne předseda vlády. Tento návrh může vyplynout z jeho vlastní iniciativy nebo může být obsažen v jeho stanovisku k demisi, kterou člen vlády podal. (čl. 68 a 73 Ústavy České republiky)

Vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně a právě jí předkládá žádost o vyslovení důvěry. Senátu odpovídá jen tehdy, je-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna a Senát za ní přebral některé její pravomoci. (čl. 33, odst. 1 Ústavy České republiky)

Podle článku 73 Ústavy České republiky vláda rozhoduje ve sboru a k přijetí usnesení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Komparace pravomocí a jejich následné užití v praxi

V období první republiky podléhaly veškeré prezidentovi pravomoci kontrasignaci. V nynější úpravě Ústavy je počet pravomocí, které ke své platnosti potřebují spolupodpis předsedy vlády, vymezen v čl. 63, odst. 2 Ústavy České republiky. Přitom akt kontrasignace přímo souvisí s politickou odpovědností. V případě zrušení kontrasignace se významným způsobem rozšíří prezidentova odpovědnost.

Zdeněk Koudelka ve sborníku hovoří o vývoji a účelech kontrasignace. *„Kontrasignace aktů hlavy státu se postupně vyvinula v monarchiích v době jejich přerodu z absolutních na konstituční. [...] Kontrasignaci doprovázelo zachování principu neodpovědnosti panovníka, kdy za jeho akty přebírá zodpovědnost kontrasignující jedinec sám nebo vláda jako celek.*

Pokud chápeme kontrasignaci jako pojistku proti zneužití pravomocí hlavy státu, tak jde o věc přežitou, jelikož prezident má v současné parlamentní republice povětšinou menší reálnou moc, než vláda či dokonce premiér (kancléř) sám.“ (ŠIMÍČEK, 1998: 95)

Kromě pravomocí, které jsou taxativně vyjmenovány v obou ústavách a v mé práci uvedeny níže, jsou s funkcí hlavy státu spojeny i další atributy. Ty mají charakter spíše ceremoniální, vytvořený tradicí a dotvářejí postavení prezidenta.

Snažila jsem se porovnat prezidentovy ústavní pravomoci ve vztahu k vládě dle naší současné ústavy a ústavy z roku 1920. Tyto pravomoci jsem převedla do jednoduché tabulky, která by měla být přehlednější a stručnější.

Tabulka 1: Komparace pravomocí

<i>Pravomoci prezidenta podle Ústavy z roku 1920</i>	<i>Pravomoci prezidenta podle Ústavy z roku 1993</i>
Zastupuje stát na venek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Smlouvy obchodní, dále smlouvy, z kterých pro stát neb občany plynou jakákoli břemena majetková nebo osobní, zejména i vojenská, jakož i smlouvy, jimiž se mění státní území, potřebují souhlasu Národního shromáždění. Pokud jde o změny státního území, souhlas Národního shromáždění se dává formou ústavního zákona.	Zastupuje stát navenek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy.
Přijímá a pověřuje vyslance.	Přijímá vedoucí zastupitelských misí. Pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí.
Prohlašuje válečný stav, vypovídá s předchozím souhlasem Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír k vyslovení souhlasu.	
Svolává, odročuje a rozpouští Národní shromáždění a prohlašuje zasedání sněmoven za ukončené.	Svolává zasedání Poslanecké sněmovny. Rozpouští Poslaneckou sněmovnu.
Má právo vraceti s připomínkami usnesené zákony a podpisuje zákony Národního shromáždění, sněmu Podkarpatské Rusi a opatření výboru podle § 54.	Má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního. Podepisuje zákony.

<p>Podává ústně nebo písemně Národnímu shromáždění zprávu o stavu republiky a doporučuje mu k úvaze opatření, která pokládá za nutná a účelná.</p>	
<p>Jmenuje a propouští ministry a stanoví jejich počet.</p>	<p>Jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi.</p> <p>Pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatimně až do jmenování nové vlády.</p>
<p>Jmenuje vysokoškolské profesory vůbec, dále soudce, státní úředníky a důstojníky, počínajíc IV. hodnostní třídou.</p>	<p>Jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy.</p> <p>Jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu.</p> <p>Jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu.</p> <p>Jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.</p> <p>Jmenuje a povyšuje generály.</p> <p>Jmenuje soudce.</p>
<p>Uděluje dary a pense z milosti k návrhu vlády.</p>	<p>Propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán.</p>
<p>Má vrchní velitelství veškeré branné moci.</p>	<p>Je vrchním velitelem ozbrojených sil.</p>

<p>Uděluje milosti podle § 103 (Prezidentu republiky přísluší právo udělení amnestii, promíjeti nebo zmírňovati tresty a právní následky odsouzení trestními soudy, zvláště též ztrátu volebního práva do Národního shromáždění a jiných zastupitelských sborů, jakož i – s vyloučením trestných činů soukromožalobních – nařizovati, aby soudní trestní řízení nebylo zahajováno nebo nebylo v něm pokračováno.</p>	<p>Odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahazuje odsouzení.</p> <hr/> <p>Má právo udělovat amnestii.</p>
	<p>Vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu.</p>

Zdroj: Ústava, zákon č. 121/1920 Sb. zákonů a nařízení, hlava třetí, § 64

Ústava, zákon č. 1/1993 Sb. zákonů, hlava třetí, § 62-63

Pravomoci prezidenta republiky spojené s vládou

Pozn.: Pravomoci prezidenta České republiky podle Ústavního zákona č. 1/1993 Sb. zákonů nejsou v pořadí, ve kterém je nalezneme v § 62-63. Jsou rozepsány vzhledem k pravomocem prezidenta první republiky podle Ústavního zákona č. 121/1920 Sb. zákonů a nařízení.

Pravomoci prezidenta ve vztahu k vládě jsou rozděleny v obou ústavách do dalších ustanovení článků. V Ústavě z roku 1920 se jedná o čl. 70, upravující jmenování a propouštění předsedy a členů vlády, dále čl. 72, kde je stanoveno, že prezident stanovuje, který z členů vlády řídí jednotlivá ministerstva, a jako poslední čl. 78, který upravuje podání demise vlády do rukou prezidenta. Další články 82 a 83 upravují prezidentovu přítomnost na schůzích vlády a právo prezidenta vyzvat členy vlády k poradě.

V Ústavě z roku 1993 se také nachází články, dále upravující vztah mezi prezidentem a vládou. Je mezi nimi čl. 68, který stanovuje jmenování předsedy a ostatní členy vlády, dále čl. 73 o podávání demise předsedy a ostatních členů vlády do rukou

prezidenta republiky, čl. 74, upravující odvolání členů vlády na návrh předsedy vlády, a čl. 75, stanovující taktéž odvolání vlády prezidentem republiky.

Oba dva prezidenti, jak Václav Havel, tak Tomáš Garrigue Masaryk jsou podle Ústavy společně s vládou součástí moci výkonné, tím i součástí jedné Hlavy v Ústavě. Vyjadřuje se tím spíše vztah mezi vládou a prezidentem, kdy se oba orgány vzájemně ovlivňují a propojují. Nikoliv nemá vyjadřovat vztah podřízenosti a nadřízenosti. Tento systém je typický pro demokracii parlamentního typu, již dříve uvedenou a vysvětlenou v mé práci. Podle ní je prezident brán jako představitel všeho lidu, všech občanů. Představuje celek státu a má vyjadřovat zájmy státu.

3. Politická situace za první Československé republiky

V první Ústavě Československé z roku 1920 bylo tvůrcem původní osnovy ústavy, prof. Dr. Jiřím Hoetzelem přihlédnuto i ke vzoru švýcarské federace. Zejména v jasné hranici mezi působností prezidenta republiky a vlády: „*Veškerá moc vládní a výkonná, pokud ústavní listinou nebo zákony Československé republiky vydanými po 15. listopadu 1918 není a nebude výslovně vyhrazena prezidentovi republiky, přísluší vládě.*“ (§ 64, odst. 2 Ústavní listiny Československé republiky)

V historickém období první republiky zaznamenáváme tyto typy koalic: všenárodní, rudozelenou, koalici panskou a širokou.

Tabulka 2: Typy koalic

<i>Koalice</i>	<i>Časové období</i>	<i>Strany</i>
Všenárodní koalice	1918-1919 1922-1926	Strana agrární Sociální demokracie Českoslovenští socialisté Národní demokracie Strana lidová
Rudozelená koalice	1919-1920	Sociální demokracie Strana agrární Českoslovenští socialisté
Panská koalice	1926-1929	Československé: Agrární strana Živnostensko-obchodnická Strana lidová Národní demokraté Hlinkova slovenská strana ľudová Německé: Svaz zemědělců Německá křesťansko-sociální strana lidová

Široká koalice	1929-1938	Strana republikánská
		Lidová strana
		Živnostensko-obchodnická
		Českoslovenští socialisté
		Národní demokracie
		Německá sociální demokracie
		Němečtí agráři

Zdroj: VESELÝ, 2005: 116-131; FRAJDL 2005

3.1 Prozatímní vláda

První československá vláda byla uznána již 29. června 1918 francouzskou vládou jako prozatímní vláda Československa. Skládala se ze skutečných osobností československé politické scény. Vláda byla slavnostně jmenována 14. listopadu 1918. Předsedou vlády se stal Karel Kramář, místopředsedy pak Antonín Švehla a Václav Jaroslav Klobučník. Členové se do funkcí konstitovali pouhým prohlášením, nejednalo se tedy o vládu volenou.

Československá republika měla ve své prozatímní vládě dva ministry pro armádu. Jelikož Milan Rastislav Štefánik byl v tu dobu stále francouzským občanem, byl mu přidělen rezort ministra vojenství, měl se starat o zahraniční legie. Naopak Václav Klobučník se měl starat o domácí legie, vyplývá to přímo z názvu jeho rezortu – ministr národní obrany. (PACNER, 2001: 91)

Jednotlivé rezorty byly následně rozděleny tak, že ty nejvýznamnější a nejdůležitější obsadila agrární strana.

Základní teorií pěti nejvýznamnějších československých stran byla teorie jednotného národa. Tato pětice, sociální demokracie, českoslovenští socialisté, agráři, lidovci a národní demokraté, stála za vznikem vlády tzv. všennárodní koalice. Spojily se v ní vlády jak českých, tak slovenských stran.

Pouhý rok po zvolení prozatímní vlády se na obzoru rýsovala vládní krize. Na přelomu let 1918/1919 se země dostala do katastrofální hospodářské krize. Prohlubovaly se velké sociální rozdíly mezi válečnými zbohatlíky, bankéři a ostatními

obyvateli státu. Následkem toho docházelo k mnoha stranickým sporům. K prudkým sporům došlo zejména mezi agrárníky a sociálně demokratickou stranou.

Vláda na základě Švehlova doporučení podala 15. března 1919 tajně demisi. Prezident Masaryk ji však nepřijal pro nedostatek důvodů a hlavně proto, že Kramář, Beneš a Štefánik pobývali v zahraničí a o této závažné věci nebyli informováni.

Tímto však byla demise vlády pouze odsunuta. (KLIMEK, 2000: 110) Poslanecký klub Karla Kramáře, který byl stále mimo zemi, se usnesl na tom, že Rašín a Stránský, dva národně demokratičtí ministři, podali demisi. Tu prezident opět nepřijal, tentokrát s vysvětlením, že krize nepovstala v kabinetu. (KLIMEK, 2000: 117)

3.2 Vláda rudozelené koalice Vlastimila Tusara

Ve volbách, konaných 15. června 1919 zvítězila Československá sociální demokracie. 8. července 1919 jmenoval prezident kabinet rudozelené koalice, vedený Vlastimilem Tusarem. Koalice se skládala z Agrární strany, Sociální demokracie a Národních socialistů, kde rudá reprezentuje socialistické strany a zelená agrárníky. Měla plnou podporu prezidenta republiky.

Dne 17. září 1919 odešel z vlády Jiří Stříbrný, ministr železnic. Nahradil ho Emil Franke. (KLIMEK, 2000: 118-127)

Vláda ve svém programovém prohlášení zdůraznila vypracování ústavy, urovnání vztahu k menšinám a další cíle. Původní návrh byl podán 9. ledna 1920 profesorem Jiřím Hoetzelem, sekčním šéfem ministra vnitra. Za vládu vedl jednání Antonín Švehla. Za autory ústavy se považují právě oni dva.

Jednání ohledně ústavy probíhala necelé dva měsíce. Vzniklo velmi mnoho sporů a dohadů. Zákonodárci ji chtěli přijmout do konce února. Spory se vyhrortily v Národním shromáždění ještě 27. – 29. února v souvislosti s předvolební kampaní. 28. února byl vznesen Janem Herbenem návrh na úvod ústavy, který parafrázoval slova ústavy Spojených států amerických. O den později jej Národní shromáždění schválilo; „*stejně jako celou ústavu manifestačně jednohlasně.*“ (KLIMEK, 2000: 147)

V první Tusarově vládě vyvstaly spory mezi sociálními demokraty a agrárníky. Proto se 2. prosince 1919 usneslo předsednictvo Československé socialistické strany, aby její ministři podali demisi. Prezident ovšem jejich demisi nepřijal.

3.3 Druhá Tusarova vláda

Dne 18. dubna 1920 se konaly volby do Poslanecké sněmovny. Zvítězila Československá sociální demokracie. Prezident Masaryk pověřil 27. května Vlastimila Tusara sestavením nového kabinetu. Ten se pokusil do rudozelené koalice včlenit také národní demokraty, vyjma Rašína a Kramáře.

„Vláda se obecně chápala za dočasnou a čekala se její změna na podzim.“ (KLIMEK, 2000: 169) Ministr zemědělství Karel Prášek podal 24. června demisi kvůli neshodám s ministrem zásobování, Václavem Johanisem. Prezident pověřil správou Ministerstva zemědělství Kuneše Sonntága.

V září 1920 došlo k štěpení sociální demokracie, protože část jejích členů zformovala marxistickou levici. Ministři sociální demokracie, Vlastimil Tusar a Antonín Švehla 14. září 1920 podali demisi do rukou prezidenta. S nimi podali demisi také agráři, čímž rudozelená koalice skončila.

3.4 Úřednická vláda

Vlastimil Tusar hned druhý den navrhl prezidentu, aby jmenoval úřednickou vládu. Prezident při volbě předsedy vybíral mezi Benešem, Englišem, Šámalem a Černým. Zvolil Jana Černého, i na doporučení Tusara. Zatímní vláda byla jmenována 15. září 1920. Prezident jí uložil, aby se soustředila převážně na správu, zajišťování chodu státu a pořádek. (KLIMEK, 2000: 204-205)

Členové vlády řídili své rezorty jako „ministři“, nikoli jako „správci“. Z dřívější vlády do nynější, úřednické vlády přešli pouze Karel Engliš jako ministr financí, Edvard Beneš jako ministr zahraničních věcí, kteří jako jediní byli zároveň i poslanci, a Rudolf Hotowetz jmenovaný jako ministr průmyslu, obchodu a živností. Jmenováním úřednické vlády zabránil Masaryk pokusu komunistické strany získat moc.

„Již při první audienci J. Černého u Masaryka bylo rozhodnuto upevnit a zesílit mocenský aparát státu – policii, četnictvo, vojsko, informovat pomocí zvláštních posílů o nové situaci okresní hejtmany, zesílit cenzuru a vytvořit vládu ‚silné ruky‘.“ (OLIVOVÁ, 1993: 130)

Jan Černý se snažil do své vlády vybrat největší odborníky. Většina členů byla vysokými úředníky. Příkladem je i to, že prezident jmenoval ministrem národní obrany konečně vojáka, vedoucího své vojenské kanceláře, generála Otakara Husáka.

Černý ve svém programovém prohlášení pronesl, že vláda nebude jako neblaze proslulé vlády z dob monarchie. (KLIMEK, 2000: 207) Vláda se často označovala jako „překlenovací provizorium“. Ludovou stranou byla naopak nazývána „záchranou nového státu“. (OLIVOVÁ, 1993: 131)

Vláda Jana Černého svými opatřeními přispívala k izolaci komunistického hnutí a tím i stabilizování politického a hospodářského vývoje v republice. Mezi nejdůležitější opatření patří například uvolnění soukromého podnikání, modifikování zákona o osmihodinové pracovní době či opatření s nepříznivými důsledky nejen pro dělnictvo, ale i pro střední vrstvy. Tím se stala Černého vláda nepopulární a také terčem veřejné kritiky. (OLIVOVÁ, 1993: 140-142)

Cílem ministra financí Karla Engliše bylo zejména zavádění nových daní. Jeho plány ovšem narazily na odpor u Národního shromáždění. Engliš nakonec podal demisi a na jeho místo nastoupil Vladimír Hanančík.

3.4.1 Pětka

Další období je poznamenáno Masarykovým vážným nachlazením spojeným s komplikacemi. Proto se vůdci pěti nejsilnějších politických stran snažili vytvořit koordinační plán na zdárnou spolupráci Parlamentu. Chtěli tím prezidentovi alespoň trochu pomoci a přispět k urychlení jeho uzdravení.

Za dob prezidentovi nemoci byla Pětka fakticky orgánem sněmovní politické moci, tvořily ji:

- Československá sociálně demokratická strana dělnická
- Československá strana národně socialistická
- Československá strana agrární
- Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu
- Československá národní demokracie

Jde o mimoparlamentní, mimovládní, ale i mimoústavní uskupení. (ČT24 2008)
„Pravou Pětku tvořili vůdci pěti nejsilnějších ‚československých‘ státoprvních stran.

[...] Občas se – třeba nakrátko – měnila, ale její klasické složení bylo: R. Bechyně, J. Stříbrný, J. Šrámek, A. Švehla, A. Rašín; nejsilnějším mužem uskupení byl Švehla.“ (KLIMEK, 2000: 228)

Hlavním nepřítelem Pětky se stala levice a menšiny. Nezamlouvala se ani předsedovi vlády.

Ale ať již Pětka měla špatné stránky či ne, jedno se jí ovšem nemůže popřít – „vznikla jako obranné opatření proti přemíře stranictví a že tento svůj úkol dlouho vykonávala.“ (PEROUTKA, 1991 (b): 1618)

3.4.2 Hrad

Kolem prezidenta Masaryka a samozřejmě i ministra zahraničí, Edvarda Beneše se vytvořila další mocenská struktura pod názvem Hrad. Skupina se tvořila kolem vůdců zahraničního odboje, od něho také své představy odvozoval. Mezi Hradem a Pětkou šlo o zápas, ve kterém se jednalo zejména o ideje, na kterých by měl být stát budován.

Prezident nebyl členem žádné politické strany, snažil se o kompromisy mezi stranami. (FRAJDL 2005) Získával podporu veřejnosti zejména tím, že se snažil vyjadřovat celonárodní zájem.

Velkou podporu našla skupina Hrad zejména ve výrazných osobnostech ve všech sférách, např. v armádě, v kultuře či v tisku a v těchto sférách ji prosazovaly. Politiku Hrad ovlivňoval prostřednictvím dvou významných politických stran – Sociálně demokratickou a Národně socialistickou stranou. (FRAJDL 2005)

Krach úřednické vlády byl poznamenán zejména vnitřními spory mezi skupinou Hrad a Pětkou. Karel Kramář nesouhlasil s případným Masarykovým nástupcem, Edvardem Benešem. Sám si totiž na prezidentský post činil nárok již od samotného vzniku republiky. (OLIVOVÁ, 1993: 142)

Před pádem vlády Černého se médií šířila informace, že v nové vládě zasednou muži Pětky. Předsedou vlády se podle tisku měl stát vůdce nejsilnější strany – strany agrární – Antonín Švehla.

3.5 Polouřednická vláda všenárodní koalice Edvarda Beneše

Dne 26. září 1921 prezident po parlamentních volbách jmenoval novou, polouřednickou vládu v čele s Edvardem Benešem. Jednalo se o pátou vládu za poslední tři roky.

Polouřednická vláda se tak nazývala proto, že se skládala částečně ze zástupců politických stran a částečně z odborníků. Byla kombinací úřednické vlády a vlády parlamentní. Všenárodní zase proto, že se jednalo o seskupení pěti původních československých stran z různých částí politického spektra. Společným orgánem se stala právě výše zmíněná Pětka.

Nezávislí ministři byli ve vládě čtyři, Beneš a tři odborníci – Jan Černý jako ministr vnitra, Augustin Novák jako ministr financí a Martin Mičura jako ministr pro správu Slovenska.

I po vzniku Benešovy vlády se objevovaly časté spory mezi Hradem a Pětkou. Pětka chtěla Beneše politicky znemožnit, jak přímo před prezidentem, tak i před veřejností. Hrad chtěl upevnit Benešovo postavení v zahraniční a zejména i ve vnitřní politice.

Na konci léta 1921 se v sousedním Maďarsku pokusil Karel Habsburský o integraci a zároveň i o oficiální boj za integritu Uher. Československo společně s Jugoslávií, odhodláni zabránit návratu Habsburků, neváhali mobilizovat své armády. „*Vláda přerušila spojení s Maďarskem, omezila styk s ostatní cizinou, železniční dopravu přizpůsobila potřebám armády a přijala opatření k zajištění činnosti klíčových podniků a institucí*“ (KLIMEK, 2000: 302) Po odražení integračních snah Habsburků vzrostla politická prestiž Československa.

Předseda vlády, Beneš byl často kritizován za to, že upřednostňoval zahraniční politiku před mnohem důležitější, vnitrostátní. Oficiálně začátkem října roku 1922 podal demisi sám. Celá vláda podala demisi několik dní na to. Pádem vlády byla značně oslabena pozice Hradu.

3.6 Dvě vlády Antonína Švehly

V čele nové vlády už 7. října 1922 stanul Antonín Švehla. Oficiálně se tak poprvé dostala do čela vlády agrární strana, jíž byl Švehla předsedou. Vláda byla obnovou bývalé poválečné všenárodní koalice.

Prezident Masaryk se obával, že vláda Pětky a jeho spolupráce s ní bude většinou obtížná. Avšak po odchodu Beneše z vlády začala Pětka projevovat větší respekt k hlavě státu než doposud.

Na přelomu let 1922 a 1923 se u nás začala objevovat hospodářská krize. Komunistické straně tato situace nahrála a snažila se vymanit ze své politické izolace. Usilovala například o organizování akcí společně s ostatními socialistickými stranami, které by pomohly lépe překonat sociální důsledky hospodářské krize. (OLIVOVÁ, 1993: 148)

K oslabení pozice komunistické strany došlo po tragické události. Dne 5. ledna 1923 byl spáchán atentát na ministra financí, Aloise Rašína, který svým zraněním po několika týdnech podlehl. *„Jeho jméno zůstane spjaté s vytvořením a upevněním čs. měny. Jeho snem byla směnitelnost koruny za zlato a jeho politikou stálá deflace. Rašínova monetární politika pomohla největší české bance, Živnostenské, hrát v domácí ekonomice prim.“* (KLIMEK, 2000: 371)

V den atentátu se rozběhly na Václavském náměstí velké demonstrace občanů, kteří žádali čistku ve státním aparátu, zastavení tisku například Rudého práva a mnoha dalších listů, které tvrdě odsuzovaly Rašína. (KLIMEK, 2000: 376)

Ve vládě se konaly rozsáhlé změny. V den Rašínovi smrti prezident republiky přijal demisi ministra pošt, Aloise Tučného. Na jeho místo jmenoval taktéž sociálního demokrata, Emila Frankeho. Na místo Aloise Rašína, ministra financí 24. února 1923 dosadila Rašínova strana stavitele a viceprezidenta Živnostenské banky Bohdana Bečku.

„Z Německa šla mj. 2. března výzvědné službě zpráva, že se očekávají pokusy komunistů o převrat, což má být signálem k podobnému kroku pro jejich soudruhy v ČSR a Rakousku.“ (KLIMEK, 2000: 384). To vše přimělo vládu a prezidenta spolupracovat a co nejrychleji jednat. Po atentátu na Rašína se vytvořila příznivá situace. Dne 19. března 1923 byl vydán zákon na ochranu republiky. Jeho cíle byly

namířené doleva i doprava. Nalevo vůči komunistickému hnutí a rozrušení jeho vazeb s komunistickou internacionálou a sovětským Ruskem, napravo vůči monarchistickým a anarchistickým hnutí. Jednalo se o trvalou součást Československého právního řádu. (OLIVOVÁ, 1993: 149-150)

Hospodářská krize však naštěstí rychle ustoupila, už v druhé polovině roku 1923. V roce 1924 se dokonce vzpamatoval průmysl a dostal se konečně nad předválečnou úroveň. Naopak spory se prohlubovaly nejen mezi Pětkou, socialisty a občanskými politiky, ale také uvnitř Pětky samotné.

Evropa se během roku 1923 nepříznivě vyvíjela. Nastoupil fašistický režim v Itálii a v Bulharsku. Bylo učiněno několik pokusů o státní převrat v Německu. Ozbrojená povstání socialistů a komunistů se konala v Krakově. Všechny tyto události mohly nepříznivě ovlivnit i vývoj v Československu. (KLIMEK, 2000: 388)

V září 1923 se konaly komunální volby. Všichni netrpělivě očekávali jejich výsledky. Volby měly zmapovat nejistou situaci na politické scéně po vzniku Komunistické strany Československa. Nejsilnější stranou se nakonec stala Agrární strana, hned po ní komunisté. To zabránilo skupině Hrad, aby mohla vytvořit toužebně očekávanou úřednickou vládu.

Od roku 1924 vzrůstal spor mezi agrární a sociálně demokratickou stranou. Sociální demokracie byla současně tísněna komunistickou stranou.

Dne 28. března 1925 se Gustav Habrman vzdal svého postu místopředsedy vlády a ministra sociální péče. Přibližně 4 měsíce poté přijal prezident, ač nerad, demisi místopředsedy vlády a ministra železnic Jiřího Stříbrného. Docházelo k vyhocení vzájemných sporů mezi jednotlivými politickými stranami a skupinami. Důvodem byly blížící se parlamentní volby. (KLIMEK, 2000: 457-469)

Parlamentní volby se konaly koncem roku 1925, konkrétně 15. listopadu. Na rozdíl od ostatních evropských států byly teprve druhé od války.

Volby vyhrála Agrární strana, v těsném závěsu byla druhá Komunistická strana Československa. U socialistických stran došlo k výraznému oslabení. (OLIVOVÁ, 1993: 162-163) Vláda ještě týž den podala demisi. Prezident Masaryk pověřil sestavením vlády opět Antonína Švehlu, předsedu vítězných agrárníků, neboť jím

navrhovaná úřednická či alespoň poloúřednická vláda se u politických stran setkala s velkým odporem.

Nová Švehlova vláda měla obnovit všenárodní koalici, ale všem bylo od počátku jasné, že se jedná pouze o vládu přechodnou. Švehlův pokus, později i pokus vůdce lidové strany, Jana Šrámka, sestavit vládu ovšem ztroskotal. Masarykovi nezbylo nic jiného než opět pověřit Švehlu. Ten sestavil vládu tzv. Šestky, tedy všenárodní koalice doplněnou o Živnostenskou stranu. I přes prezidentovu osobní nepřízeň vládu dne 9. prosince 1925 jmenoval.

Švehlův zdravotní stav mu neumožňoval dále řídit vládu. Na počátku roku 1926 už převzal vedení místopředseda vlády a ministr železnic, Rudolf Bechyně. Dne 17. března 1926 oznámil Bechyně prezidentovi, že Švehla na návrh svého lékaře podává demisi a žádá také o její přijetí. Na doporučení Rudolfa Bechyně podala následně demisi celá vláda. „*Všenárodní koalice, která tak dlouho řídila stát, patřila minulosti; i slavná Pětka ležela na marách.*“ (KLIMEK, 2000: 515)

3.7 Druhá úřednická vláda

Již 18. března 1926 požádal prezident republiky osvědčeného byrokrata Jana Černého o sestavení druhé úřednické vlády.

Mohutné spory byly zaznamenány uvnitř Československé strany socialistické. K vyvrcholení sporů došlo na sjezdu strany v Brně 18. a 19. září 1926. Na tomto sjezdu byli Jiří Stříbrný společně se svým stoupence Jindřichem Trnobranským vyloučeni ze strany dvoutřetinovou většinou přítomných. Oba byli ale mandátu zbaveni až 19. května 1928. (CABADA, 2000: 41)

Skupina Hrad se snažila, aby úřednická vláda vydržela alespoň do prezidentských voleb, které se konaly v květnu 1927. Nakonec vydržela jen do 12. října 1926, kdy ještě též den byla prezidentem jmenována vláda nová, tzv. panská koalice.

3.8 Vláda Panské koalice Antonína Švehly

Do čela vlády prezident jmenoval Antonína Švehlu, který se vrátil po dlouhém zahraničním léčení. V panské koalici se spojili strany Agrární, Lidová, Živnostensko-obchodnická. Do nové vlády přistoupila i němečtí agráři, Německá strana

křesťansko-sociální. Zbytek členů vlády tvořili bývalí členové Černého vlády. Jednalo se o zástupce Slovenské ľudové strany a národní demokratické strany.

Dne 28. června 1928 bylo zrušeno Ministerstvo pro správu Slovenska a působnost byla přenesena vládním nařízením na Krajský úřad v Bratislavě.

Masaryk 11. února 1927 vyhověl přání ministra spravedlnosti, Roberta Mayr-Hartinga a využil svého ústavního práva udělit milost. Proti Jozefu Tisovi bylo vedeno nespočet soudních sporů a podle Mayr-Hartinga šlo jen o bezvýznamné maličkosti. Proto doporučil prezidentu, aby „*Tisa amnestoval a přikázal nezahajovat další soudní řízení proti němu.*“ (KLIMEK, 2000: 587)

V květnu 1927 se konaly volby prezidenta republiky. Jediným oficiálním kandidátem proti Masarykovi se stal Václav Šturc, kterého navrhla komunistická strana. Masarykovu kandidaturu podporovali českoslovenští sociální demokraté, národní socialisté a němečtí sociální demokraté. Masaryk obdržel 274 hlasů, Šturc pouze 54 hlasů. Masarykovi to zajistilo další sedmileté období v prezidentském úřadu. (OLIVOVÁ, 1993: 173)

Švehlovo zdraví se opět velmi zhoršovalo. Na konci roku 1927 musel na doporučení lékařů zanechat namáhavé části výkonu funkce předsedy vlády. Jestliže mu to síly dovolily, vykonával svou funkci z domova. V březnu roku 1928 se zhoršil zdravotní stav také ministra zahraničních věcí, Edvarda Beneše.

Dne 1. ledna 1928 uveřejnil člen Slovenské ľudové strany, Vojtech Tuka v novinách Slováček článek nazvaný Vacuum iuris. „*V něm využil některých nejasností kolem Martinské deklarace z 30. října 1918 i skutečnosti, že se nezachoval její oficiální text. Tvrdil, že deklarace měla tajnou doložku, podle níž bylo Slovensko spojeno s českými zeměmi pouze na zkoušku po dobu deseti let. Po ní – právě v roce 1928 – mělo být znovu rozhodováno, zda Slovensko hodlá i nadále zůstat součástí československého státu či zda si zvolí cestu jinou.*“ (OLIVOVÁ, 1993: 175)

Jednalo se o útok na základy státu. Českoslovenští sociální demokraté společně se slovenskými sociálními demokraty chtěli, aby byl Tuka obviněn z vlastizrady. Vláda čekala s takto důležitými záležitostmi na návrat Antonína Švehly na politickou scénu. Teprve jeho nemoc potvrdila, jak měl obrovský význam pro běh státu. V dubnu 1928 prezident Masaryk přemýšlel o Švehlově nástupci.

Ministr financí, Karel Engliš podal 25. listopadu 1928 demisi. Koalice totiž nesouhlasila s jeho stanovisky. Byl týž den vystřídán odborníkem Bohumilem Vlasákem.

V prosinci 1928 vydala Poslanecká sněmovna Tuku k trestnímu stíhání, ten pak začátkem příštího roku nastoupil do vazby.

Dne 1. února 1929 předal Švehla svůj abdikací list zastupujícímu předsedovi své strany Františku Staňkovi. Ten ho pak následně předal prezidentu republiky. 1. února také prezident jmenoval Františka Udržala předsedou vlády.

3.9 Dvě vlády Františka Udržala

K demisi celé vlády však nakonec nedošlo. Až na malé personální změny vláda zůstala ve stejném složení jako předtím.

Krátce po jmenování vlády, konkrétně 20. února 1929 podal ministr školství a národní osvěty, Milan Hodža, demisi. Prezident republiky odsuzoval Hodžovo neobratné vměšování do zahraniční politiky a jeho obohacování při převodu církevních statků na Slovensku. (KLIMEK, 2000: 661-662) Za jeho ministerského nástupce jmenoval prezident Antona Štefánka.

Předseda vlády a ministr národní obrany v jedné osobě, František Udržal nedokázal zastávat oba rezorty zároveň. Dne 16. září proto prezident jmenoval ministrem obrany Karla Viškovského.

Na konec října roku 1929 byly vypsané předčasné parlamentní volby. Koalice se však už začátkem října zcela rozpadla.

24. říjen 1929 je znám jako den pádu newyorské burzy. Tato událost rozpoutala hospodářskou krizi po celém světě. Ta do Československa začala pronikat až začátkem roku 1930. (KLIMEK, 2002: 55) Počátkem roku 1930 značně klesal význam vlády. V únoru vznikla tzv. *Osmá rozhodujících ministrů, jednajících nikoli z moci členů vlády, nýbrž z pověření stran jako jejich reprezentanti.* (KLIMEK, 2002: 57) V sousedním Německu se dne 30. ledna 1930 stal říšským kancléřem Adolf Hitler, který svou zemi proměnil ve fašistickou diktaturu s jedinou povolenou politickou stranou – DNSAP, Německou národněsocialistickou stranou dělnickou.

Již 7. prosince 1929 byla jmenována Udržalova, v pořadí již druhá, vláda tzv. velké koalice. Byla složena z československých i německých agrárníků a sociálních demokratů, lidovců, československých socialistů, národních socialistů, národních demokratů, živnostníků a další německé strany.

Ministra financí, Karla Engliše dne 16. dubna 1931 vystřídal guvernér poštovní spořitelny Karel Trapl.

Největší negativní ohlasy proti vládě a zejména její bezprogramovosti se nesly od agrárníků, národních demokratů a živnostníků. (KLIMEK, 2002: 168-169) Již od počátku roku 1932 se proslýchalo, že ministr železnic, Rudolf Mlčoch, je zapletený do několika skandálů, proto by bylo nejvhodnější, aby opustil vládu a jeho strana odešla z koalice. Stalo se tak 9. dubna 1932 a nastoupil za něho Josef Hůla. Živnostenská strana v čele s Mlčochem odstoupila i z koalice. Po nástupu Hůly do funkce se mluvilo o tom, že ani on není zcela bez úhony.

Vláda podala demisi 24. října 1932, ačkoliv Udržal o svém zhoršeném zdravotním stavu a neschopnosti vykonávat funkci předsedy vlády informoval svou stranu již 18. října. Agrární strana svého předsedu vybírala dřív. Nakonec se agrárníci jednomyslně usnesli na Janu Malypetrovi, který „proslul jako ‚muž železných nervů““. (KLIMEK, 2002: 188)

3.10 Vláda široké koalice Jana Malypetra

Prezident demisi vlády přijal dne 24. října 1932 a týž den pověřil Jana Malypetra sestavením nové vlády. Předchozí vládu zmocnil vykonáváním svých povinností do sestavení vlády nové. Tak se stalo až 29. října 1932, kdy byla oficiálně jmenována nová, Malypetrova vláda.

Jednalo se o vládu široké koalice, ovšem bez Živnostensko-obchodnické strany. (KLIMEK, 2002: 193) Široká koalice proto, že se spojily téměř všechny relevantní politické strany.

Československo koncem roku 1933 ochromila tragická zpráva. Výtečný politik Antonín Švehla po dlouhodobé nemoci svůj boj o život prohrál. Zemřel 12. prosince.

Ve druhé vládě Jana Malypetra došlo pouze k reorganizaci. K přesunům došlo 14. února, den po podání Matouškovy demise. Místo Ivana Dérera se na post ministra

školství a národní osvěty dostal Jan Krčmář. Dérer byl dosazen místo Alfréda Meissnera jako ministr spravedlnosti. Meissner převzal po Ludwigu Czechovi post ministra sociální péče. Ten naopak získal místo ministra veřejných prací a stávající Jan Dostálek nahradil Josefa Matouška, ministra průmyslu, obchodu a živností, který podal 13. února 1934 demisi. Odvolala ho vlastní strana, Národně demokratická, která týž den vystoupila z koalice. Stávajícího ministra vnitra nahradil agrárník Josef Černý, zeť Antonína Švehly. (KLIMEK, 2002: 276)

Koncem května roku 1934 se konaly prezidentské volby. Mimo Tomáše Garrigua Masaryka se jich účastnil také Klement Gottwald. Ten ale obdržel pouhých 38 hlasů z celkových 418 odevzdaných lístků. Masaryk se ze svého vítězství příliš neradoval, v té době již bojoval s mnoha hrůznými nemocemi. Nejhůře na tom byly jeho oči, které pomalu vypovídaly službu, a ochabující končetiny. (KLIMEK, 2002: 284-286)

Pouhý měsíc po volbách se uvažovalo o volbách nových, o novém nástupci za nemocného Masaryka. Nejvhodnějšími nástupci se jevíli Edvard Beneš a Jan Malypetr. K realizaci voleb zatím nedošlo, Masarykův zdravotní stav se jako zázrakem zlepšil a lepší.

Dne 19. května 1935 se konaly volby do Poslanecké sněmovny, do Senátu o týden později. V nich zvítězila ku podivu všech, strana menšiny – Sudetendeutsche Partei, vedená Konradem Henleinem. „*Mezi hlavní příčiny Henleinova úspěchu patřila krizí vyvolaná a přetrvávající bída v Sudetech a také trendy k sjednocení Němců umocněné nástupem Hitlera k moci.*“ (KLIMEK, 2002: 314)

Vláda reagovala na výsledky voleb demisí, podanou 28. května.

Prezident Masaryk pověřil sestavením nové vlády znovu Jana Malypetra. Malypetr chtěl obnovit vládu široké koalice společně s Živnostensko-obchodnické strany společně s dudáky a stranami německými.

Vláda byla prezidentem republiky jmenována dne 4. června 1935. „*Překvapivě krajně nespokojen byl se složením vlády její předseda Malypetr.*“ (KLIMEK, 2002: 322)

Další tragickou událostí pro československou vládu se stalo úmrtí Bohumíra Bradáče, předsedy Poslanecké sněmovny. Po uvolnění jeho postu se otevřely dveře k rozsáhlé vládní a parlamentní reorganizaci.

3.11 Vláda Milana Hodži

5. listopadu 1935 byl prezidentem jmenován do čela nové vlády Milan Hodža. Jedinou novou tvář v jinak nezměněné vládě se stal až 9. listopadu Josef Zadina, který obsadil post ministra zemědělství.

Den poté, 6. listopadu 1935, zvolila drtivá většina poslanců za svého předsedu po Bradáčovi Jana Malypetra. Týž den vystoupil Hodža s prohlášením, že předchozí vláda nepodala řádně demisi a proto on chce pokračovat v programu této vlády. (KLIMEK, 2002: 335-336)

Prezident koncem léta roku 1935 začal vážně uvažovat o své abdikaci. Masaryk usoudil, že už je vhodná doba k jeho odstoupení a zároveň k nástupu Beneše jako hlavy státu. Doporučoval mu to i jeho osobní lékař.

V pozadí těchto událostí vrcholila v prosinci vnitropolitická krize týkající se volby nového prezidenta. Předseda vlády, Milan Hodža se dne 11. prosince 1935 rozhodl podat demisi. Prezident však demisi nepřijal a naopak celou vládu pověřil uskutečněním prezidentské volby.

Tomáš Garrigue Masaryk abdikoval na svůj úřad již 14. prosince 1935, pouhé 4 dny před prezidentskými volbami. Během těchto dnů přešly pravomoci prezidenta na vládu.

18. prosince 1935 se voleb účastnili Masarykův dlouho prosazovaný favorit Edvard Beneš a jeho protikandidát prof. Bohumil Němec. Ten se před volbou vzdal. Beneš nakonec získal 340 hlasů ze 440 platných.

Po Masarykově abdikaci se jeho zdravotní stav stabilizoval. Avšak začátkem září roku 1937 se jeho zdravotní stav začal zhoršovat. Prodělal v pořadí již několikátou mozkovou příhodu, objevovaly se přeryvy v dýchání, měl vysoké teploty. Lékaři konstatovali novou poruchu mozku. Nakonec 11. září 1937 upadl do bezvědomí. Zemřel o tři dny později, 14. září po dalším útoku nemoci. Jeho syn Jan novinářům řekl, že „*nezasl, ale dohořel.*“ (KLIMEK, 2002: 466)

4. Shrnutí

Tabulka 3: Doba trvání a předsedové jednotlivých vlád Československé republiky v letech 1918-1935

<i>Jmenování</i>	<i>Demise</i>	<i>Předseda vlády</i>
29. 6. 1918	8. 7. 1919	Karel Kramář
8. 7. 1919	25. 4. 1920	Vlastimil Tusar
27. 4. 1920	14. 9. 1920	Vlastimil Tusar
15. 9. 1920	26. 9. 1921	Jan Černý
26. 9. 1921	7. 10. 1922	Edvard Beneš
7. 10. 1922	15. 11. 1925	Antonín Švehla
9. 12. 1925	17. 3. 1926	Antonín Švehla
18. 3. 1926	12. 10. 1926	Jan Černý
12. 10. 1926	1. 2. 1929	Antonín Švehla
1. 2. 1929	7. 12. 1929	František Udržal
7. 12. 1929	24. 10. 1932	František Udržal
29. 10. 1932	14. 2. 1934	Jan Malypetr
14. 2. 1934	28. 5. 1935	Jan Malypetr
4. 6. 1935	5. 11. 1935	Jan Malypetr
5. 11. 1935	18. 12. 1935	Milan Hodža

Jak je patrné z výše uvedeného vývoje, během první republiky, konkrétně za prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, se vystříдалo celkem patnáct vlád a osm předsedů. Za tento proměnlivý vývoj může fakt, že republika je příliš mladá a zatím nestabilizovaná. Žádná vláda nevydržela po celé své funkční období a to zejména z důvodu rozdílných, někdy až protichůdných názorů uvnitř vládní koalice.

Za Masarykova období se stalo zvykem, že po jmenování vláda předstupovala před Národní shromáždění, později přejmenovaný na Parlament a představovala svůj program. O tomto programu se následně hlasovalo. Nikdy se však nestalo, že by nebyl přijat. Po schválení programu se vláda stala legitimní.

Demisi vlády podával vždy předseda vlády přímo do rukou prezidenta republiky. Jen ve výjimečných situacích, jako v případě Antonína Švehly dne 1. února 1929, ji podával jím pověřený člen vlády. Co se týká demise jednotlivých členů vlády, v té době bylo zvykem, že se za tohoto člena pouze našel vhodný náhradník. Neznamenal to tedy pád celé vlády, pokud se k ní vláda nepřipojila. Naopak demise celé politické strany, zúčastněné v koalici, otřásla celou vládou. Ta následně podávala demisi a sestavovala se vláda nová.

Další zvláštností bylo, že prezident nemusel demisi vlády nebo jednotlivých jejích členů přijmout. Během Masarykova funkčního období tuto pravomoc využil nespočetněkrát. Vysvětloval to například tím, že člen vlády podal demisi pouze z osobních důvodů, nikoli z důvodů dotýkajících se vlády, či se mu demise zdála zbytečná.

Také nespočetněkrát využil své ústavní pravomoci jmenovat ministra a určit, který post bude zastávat.

Nyní blíže analyzuji jeden konkrétní případ sestavování vlády a její jmenování prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem. Jako příklad bych uvedla vládu pod vedením Antonína Švehly, jmenovanou 5. října 1922.

Této vládě předcházel polouřednický kabinet předsedy Edvarda Beneše. Ten byl již na konci léta roku 1922 kritizován členy politické scény za to, že dával přednost zahraniční politice před politikou domácí. Sám Beneš ani prezident Masaryk o kritikách a pomýšlení koalice na novou vládu nevěděli. Vůdci politických stran Pětky se dohodli na jiném uspořádání vlády. Chystali se vzít ji do svých rukou. *„Byl to přirozený následek toho, že silnější osobnosti stran seděly v Pětce, nikoliv ve vládě. Člun se brzy naklonil tam, kde byla větší tíha.“* (PEROUTKA, 1991 (b): 1619)

Jednání o nové vládě začala probíhat na začátku září 1922. Masaryk již koncem července pokládal za nutnou rekonstrukci vlády, neboť v takovémto složení nemohla

dál vykonávat svou činnost. Za jediného možného předsedu vlády označil tehdy Šámala, svého kancléře.

Politickou scénu ochromila zpráva, která se vynořila v tisku – vláda by měla podat již 10. srpna demisi! Beneš byl znepokojený, protože právě v uvedený den měl pobývat mimo republiku, v Ženevě na jednání Společnosti národů. Pár dní před údajnou demisí vlády se to celé ukázalo jako výmysl.

Beneš poté skutečně do Ženevy odjel. „*Porady*“ Pětky „*probíhaly v září a předseda vlády z nich byl i vzhledem k pobytu v Ženevě vyšachován a neměl o konkrétech sestavování kabinetu tuchu.*“ (KLIMEK, 2000: 351)

Po schůzi vlády 14. září, kde člen Pětky – Jan Šrámek vystoupil s prohlášením o brzké změně vlády, se rozhodla Pětka povolat Beneše do Prahy. Tento rozkaz však popudil prezidenta Masaryka. Benešovi nechal vzkázat, ať v Ženevě zůstane, že to s Pětkou vyřídí sám. Beneš se spolu s prezidentem nakonec rozhodl pro kompromis – „*půjde opět o vládu Pětky, její členové se stanou ministry, bude parlamentní, nejvyšší s párem odborníků, Beneš zůstane ministrem zahraničí, ale Masaryk a Švehla mu doporučí, aby urychleně vstoupil do nějaké politické strany.*“ (KLIMEK, 2000: 352) V březnu 1923 stoupl do strany československých socialistů.

Dne 30. září Švehla předal prezidentovi návrh složení vlády. Skupina Hrad však měla proti tomuto návrhu námitky. Zejména se týkaly nižšího počtu členů vlády než počtu rezortů. Švehla si však zakládal na rozdělení křesel a rezortů pro strany Pětky, hlavně bojoval za čtyři křesla pro svou stranu, agrární.

Prezident využil své ústavní pravomoci a stanovil, který ze Švehlových navržených členů vlády bude řídit jednotlivá ministerstva. Z původního Švehlova návrhu zbyl jen on jako předseda vlády, Beneš jako ministr zahraničí, Rašín jako ministr financí, Markovič jako ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy či Kállay jako ministr pro správu Slovenska.

Edvard Beneš oficiálně podal demisi sám počátkem října 1922, jeho vláda hned 5. října. Tato chvíle se zdála Švehlovi jako nejvhodnější a podal řadu protestů proti rozdělení rezortů prezidentem. Ty se nakonec ukázaly jako bezvýznamné a nakonec kapituloval.

Vláda byla prezidentem jmenována 7. října 1922. Jejím předsedou se stal předseda nejsilnější strany – strany agrární, Antonín Švehla, který proslul jako „*mistr kompromisu*“ (KLIMEK, 2000: 356)

Jak jsem uvedla ve své práci výše, jednalo se o vládu všenárodní koalice. Zastoupení byli všichni členové Pětky a osm ministrů přešlo z předchozí Benešovy vlády. Vládní program byl hladce schválen 24. října 1922 jak v Poslanecké sněmovně, tak i v Senátu.

Z výše uvedeného stručného přehledu jednotlivých událostí předcházejících jmenování vlády Antonína Švehly je patrné, že československý prezident postupoval velmi obezřetně a promyšleně.

Dále je zřejmé, že prezident může sám rozhodnout, koho do kterého postu obsadí. I přes tuto ústavní pravomoc je ustavena zvyklost, že předsedou vlády se stává předseda nejsilnější politické strany či hnutí a struktura vlády odpovídá volebním výsledkům.

5. Politická situace před listopadem 1989, Československá socialistická republika

V tomto časovém období platila ústava z roku 1960, podstatně novelizovaná a změněná roku 1968. Přesněji 27. října 1968 byl přijat zákon o československé federaci. Ten rozdělval s platností od 1. ledna následujícího roku federaci na dvě národní republiky – Českou socialistickou republiku a Slovenskou socialistickou republiku. (VESELÝ, 2005: 246)

V letech 1968-1989 se dostala k moci Komunistická strana Československa (dále jen KSČ), která se musela podřizovat kurzu států Varšavské smlouvy, zejména Sovětského svazu. Následně v návaznosti na komunistický monopol v celém východním bloku se konaly obrovské čistky nejen v politickém a veřejném životě, ale i uvnitř samotné komunistické strany.

Počet členů KSČ počátkem roku 1968 (PACNER, 2001: 376)	1 650 000 osob
Vyhozeno nebo na protest odešlo (1968-1969)	120 000 osob
Masová čistka roku 1970	vyřazeno
	67 000 osob
	vyškrtnuto
	260 000 osob

Tím, jak se komunistický režim v celém východním bloku stále více a více izoloval od západních států, docházelo také k tomu, že se koncem 80. let začalo projevat technologické zaostávání, výrazný pokles konkurenceschopnosti a devastace životního prostředí. Tyto faktory společně s neustálými rozpory uvnitř komunistické strany vyvolávaly napětí v československé společnosti.

Předtím, počátkem roku 1977 vzniklo hnutí s názvem Charta 77. Jejími předními signatáři a mluvčími se stali bývalý ministr zahraničí Jiří Hájek, dramatik Václav Havel a filozof Jan Patočka. (VESELÝ, 2005: 250) „*Jednalo se o skupinu osob, které spojovala myšlenka nutnosti elementárního odporu vůči zločinnému režimu.*“ (VODIČKA, CABADA, 2007: 74)

Od vzniku Charty 77 do pádu komunistického režimu ji podepsalo celkem 1883 československých občanů.

Podobným hnutím zaměřeným proti postojům a zásadám komunistického režimu se stal Výbor na ochranu nespravedlivě stíhaných. Stejně jako Charta 77 se stalo i toto hnutí nepřítelem režimu. Upozorňoval totiž na nezákonné pronásledování několika stovek občanů státní mocí.

Po vzniku těchto dvou hnutí byly založeny další, například Československo-polská solidarita či Výbor na ochranu práv maďarské menšiny. V létě roku 1989 se počet hnutí zvýšil na 39.

Již od roku 1987 byl předsedou vlády České republiky Ladislav Adamec. Rok nato převzal po Lubomíru Štrougalovi post předsedy vlády. Po dobu vykonávání předsednictví ve vládě České republiky vykonával úřad místopředsedy vlády Československé socialistické republiky.

Jelikož Ladislav Adamec projevoval snahy o přestavbu státu podle sovětského prezidenta Michaila Gorbačova, veřejností byl odsouzen a ztratil veškeré její sympatie.

6. Politická situace po „Sametové revoluci“

„Po roce 1989 však v jejich dějinách nastala vzácná a čarovná chvíle, kdy mohli Češi a Slováci určovat svůj osud bez cizího diktátu.“ (STEIN, 2000: 49)

Ústavním zákonem ze dne 29. března 1990 se změnil název státu, z původního Československá socialistická republika na Československá federativní republika.

Dalším ústavním zákonem, ze dne 20. dubna 1990 se název změnil na Českou a Slovenskou Federativní Republiku, která zahrnovala dva správní celky – Českou republiku a Slovenskou republiku. Tato ústavní změna *„nerozlišovala mezi sférou veřejnou a sférou soukromou, takže ani jedna stránka společnosti nebyla před veřejnou mocí chráněna.“* (STEIN, 2000: 43)

Pojem federativní znamená, že každá republika měla svůj vlastní parlament, národní rady a vlády s předsedy v čele. Prezident byl společný pro obě republiky. Federální vláda byla taktéž společná.

6.1 Vláda národního porozumění Mariána Čalfa

Ladislav Adamec se snažil po událostech v listopadu 1989 zachránit hroučící se komunistický režim. Vytvořil proto nový kabinet. Pouhý den po úplné prohře komunismu, 7. prosince 1989, předseda vlády Adamec podal demisi a navrhl prezidentu Husákovi za sebe náhrady. Jednalo se o Mariána Čalfa a Miroslava Pavla. Prezident dal přednost Čalfovi. (PACNER, 2001: 467-468)

Dne 9. prosince obnovila svoji činnost Československá sociální demokracie, která byla po čtyřicet let komunistickým režimem zakázána.

Vláda složila slib dne 10. prosince 1989 do rukou prezidenta Husáka. Marián Čalfa při sestavování vlády spolupracoval s nekomunisty – s Občanským fórem, VPN a studenty.

Počet členů komunistické strany ve vládě byl minimální. I její celkový počet členů se zmenšoval. Z původního milionu a třičtvrtě členů zůstávají jen ti nejvěrnější. Předseda vlády, Čalfa opustil komunistickou stranu v lednu. Vláda ihned dostala přívlastek „národního porozumění“.

Týž den, kdy vláda složila slib, prezident federace abdikoval. (SÍGL, 2010: 276)

Vládu samotné Slovenské republiky „ustanovenou 12. prosince, řídí komunista Milan Čič. České vládě po reorganizaci i nadále předsedá František Pitra, teprve 6. února 1990 ho vystřídá Petr Pithart.“ (PACNER, 2001: 470)

Vláda Petra Pitharta se od vlády Františka Pitry v personálním obsazení až na několik výjimek vůbec nezměnila.

První svobodné volby do Federálního shromáždění po 44 letech se konaly 8. - 9. června 1990 a k volebním urnám přišlo necelých 97 % voličů. Impozantně zvítězili listopadoví vítězové nad komunistickým režimem – Občanské fórum v České republice s 53 % hlasů a Verejnost' proti nasiliu na Slovensku s 32 % hlasů. I přes volební vítězství obou stran neměla obě hnutí ve Federálním shromáždění monopolní postavení. Musela k sobě přijmout slovenského partnera, Křesťanskodemokratické hnutí. Tímto se vytvořila poměrně stabilní většina.

6.2 Druhá vláda Mariána Čalfy

Nová federální vláda byla jmenována 27. června 1990. Nejvíce křesel obsadili členové Občanského fóra. Vládě zůstalo přízvisko „národního porozumění“.

O dva dny později, tj. 29. června 1990 byla jmenována nová česká vláda Petra Pitharta, již druhá pod jeho vedením.

V tomto složení setrvala vláda České republiky až do 2. července 1992, demisi podala po parlamentních volbách konaných v červnu.

Na podzim, 13. listopadu byl schválen třemi vládami – českou, slovenskou a federální tzv. kompetenční zákon. Schválila ho i Slovenská národní rada, avšak Česká národní rada v čele s dr. Janem Kalvodou tento text nepodpořila. (STEIN, 2000: 68) Kompetenční název dostal proto, že upravuje kompetence neboli působnost ústředních orgánů státní správy. Upravuje seznam a názvy ministerstev a jiných ústředních orgánů, např. Česká komise pro plánování a vědeckotechnický rozvoj či Výbor lidové kontroly.

6.3 Vláda Jana Stráského

Při parlamentních volbách v červnu roku 1992 si voliči mohli vybírat již ze 40 politických stran, koalic a hnutí. V České republice zvítězila Občanská demokratická strana (ODS) koaličně spojená s méně významnou

Křesťanskodemokratickou stranou (KDS), na Slovensku Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS). Do Parlamentu se nedostalo ani Občanské hnutí, ani Verejnost' proti nasiliu. Několik křesel naopak ulovila Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM).

Počátkem července byla vytvořena i nová vláda České republiky. Tvořily ji celkem čtyři pravicové strany – Občanská demokratická strana, Občanská demokratická alianace a dvě strany křesťansko-demokratické, v jejichž čele stál Václav Klaus.

Do čela slovenské vlády se podle očekávání dostal Vladimír Mečiar. Jeho vláda byla z výrazné většiny složena ze členů jeho strany, Hnutí za demokratické Slovensko.

Týž den skládala federální vláda slib do rukou prezidenta republiky. Federální vláda byla po republikových vládách až druhořadým orgánem. Odpovídal tomu i počet členů, který byl z původních 16 ministrů stažen na současných 10.

Nová federální vláda v den jmenování prezidentem „*nastupovala už se zadáním připravovat demontáž Československa.*“ (KOPEČEK, 2010: 147)

Ve stejném složení vláda vydržela až do 4. července 1996.

7. Politická situace v České republice

„O půlnoci z 31. prosince 1992 na 1. ledna 1993 mizí z mapy světa Československo. Útvar, který se poslední dva a půl roku nazýval Česká a Slovenská Federativní republika, se rozděluje na dva samostatné státy: na Českou republiku a Slovenskou republiku. Po 74 letech 2 měsících a 3 dnech společného soužití, přerванého dobou německé okupace českých zemí a fašistického Slovenského státu. Rozděluje se nikoliv chaoticky, jak se mnozí báli, nýbrž v klidu, přesně podle dohod, nicméně dohod, o jejichž ústavnosti někteří stále pochybují.“ (PACNER, 2001: 491)

Po rozdělení Československa vyvstaly otázky okolo mezinárodního postavení samostatné České republiky. Ty byly záhy vyřešeny hladce a bez problémů – Česká republika a její nový východní soused, Slovenská republika se staly členy všech mezinárodních organizací, kterých byly členy i jako společný stát Československo. (VESELÝ, 2005: 292)

Česká republika se navíc dne 19. ledna 1993 stala členem Organizace spojených národů. Jedná se o organizaci, jejíž členy jsou téměř všechny státy světa. Jejím prvotním cílem bylo a nadále je udržení mezinárodního míru a bezpečnosti včetně zajištění spolupráce mezi státy.

Všechny tyto mezinárodní záležitosti si vzalo na starost Ministerstvo mezinárodních vztahů, k 1. lednu přejmenované na Ministerstvo zahraničí v čele s Josefem Zieleniecem.

7.1 Dvě vlády Václava Klause

Po vzniku samostatné České republiky 26. ledna 1993 zvolila Poslanecká sněmovna jako hlavu státu Václava Havla. Vláda České republiky znovu volena nebyla, pokračovala ve stejném složení jako po volbách v předchozím roce v čele s Václavem Klausem. (VESELÝ, 2005: 289) Podloženo to bylo i formálně v nově vzniklé ústavě: *„Vláda České republiky jmenovaná po volbách v roce 1992 a vykonávající svou funkci ke dni účinnosti Ústavy se považuje za vládu jmenovanou podle této Ústavy.“ (Čl. 108 Ústavy České republiky)*

První vláda samostatné České republiky byla velmi stabilní a opírala se o relativní většinu v Poslanecké sněmovně. Vydržela celé své funkční období.

V roce 1996 se konaly jak první parlamentní volby, tak i první senátní volby – parlamentní na přelomu května a června, senátní v listopadu. V parlamentních volbách vyšla jako vítězná strana Klausova Občanská demokratická strana, dále se umístila v těsném závěsu Česká strana sociálně demokratická a za ní Komunistická strana Čech a Moravy.

Dne 4. července byla jmenována druhá vláda Václava Klause. Do té doby vládla prozatímně první Klausova vláda. Složení koalice bylo stejné jako u první Klausovy vlády – Občanská demokratická strana, Občanská demokratická aliance společně s Křesťanskou a demokratickou unií – Československou stranou lidovou.

V květnu 1997 se komunisté společně s republikány pokusili podat návrh na vyslovení nedůvěry vládě. Ten ale neprošel, protože nesehnali potřebný počet poslanců. Sociální demokraté tento návrh nepodpořili.

Kvůli nevyjasněným finančním machinacím v Občanské demokratické straně odstoupil Josef Zieleniec na protest z postu ministra zahraničních věcí. Jako další z vlády odstoupili lidovci. (VESELÝ, 2005: 291)

Václav Klaus byl donucen podat demisi po veřejné výzvě členů ODS – Jana Rumla a Ivana Pilipa. Televizní zpravodajství totiž přineslo informace o údajném tajném kontu Klausovy ČSSD. Sám prezident vyzval vládu k podání demise. Dne 30. listopadu 1997 ji od Václava Klause přijal. (CHRASTILOVÁ, MIKEŠ, 2003: 147)

Oproti první Klausově vládě byla tato vláda velmi nestabilní a koncem roku 1997 se vládní koalice rozpadla. K rozpadu přispěly také časté neshody mezi členy ODS a Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (dále jen KDU-ČSL) v rámci koalice.

7.2 Vláda Josefa Tošovského

Prezident ustanovil prozatímní vládu, která měla vydržet do předčasných parlamentních voleb. Jako předsedu vlády jmenoval guvernéra České národní banky, Josefa Tošovského. Vláda byla oficiálně nazývána jako vláda úřednická, i přes fakt, že v ní zasedali členové stran ODA a KDU-ČSL.

Hlavním znakem takovéto vlády musí být nestrannost členů a samotné vlády, druhým důležitým znakem je odbornost ministrů a posledním je její dočasnost. Jelikož se ve vládě objevují členové stran, tak tím porušují hlavní a nejdůležitější znak úřednické vlády. Proto by se vláda měla nazývat spíše poloúřednická.

Poslanecká sněmovna ji 28. ledna 1998 vyslovila důvěru při veřejném hlasování.

Pár dní před vyslovením důvěry vládě se konaly volba hlavy státu. Při této volbě měl Václav Havel stejný počet konkurentů jako ve volbě předchozí, v lednu roku 1993. Jako další potenciální kandidát se objevuje opět Miroslav Sládek, dále Stanislav Fischer. Havlovi se podařilo vyhrát ve druhém kole prezidentských voleb a svůj slib úspěšně složil 2. února 1998 ve Vladislavském sále Pražského hradu. (CHRASTILOVÁ, MIKEŠ, 2003: 148)

7.3 Vláda Miloše Zemana

V červnu roku 1998 se skutečně konaly parlamentní volby. Vítězně z nich vyšla překvapivě Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), jako druhá byla Občanská demokratická strana a na třetím místě se umístila Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM). (VESELÝ, 2005: 291) Předsedou nové vlády se stal Miloš Zeman, dosavadní předseda ČSSD.

Mezi stranou ČSSD a ODS byla uzavřena tzv. ‚opoziční smlouva‘, která zajišťovala stabilitu politického prostředí. (CHRASTILOVÁ, MIKEŠ, 2003: 149)

V březnu roku 1999 byly dokončeny dlouhodobé přípravy týkající se vstupu České republiky do NATO, Severoatlantské aliance. V dubnu předchozího roku český Parlament se vstupem souhlasil. Česká republika se spolu s Maďarskem a Polskem stala oficiálně členem aliance 12. března 1999. (VESELÝ, 2005: 292-293) Pro Českou republiku to znamenalo podílet se zejména na vojenské činnosti.

Vláda vydržela celé své funkční období a demisi podala po volbách do Poslanecké sněmovny dne 12. července 2002.

7.4 Vláda Vladimíra Špidly

Česká strana sociálně demokratická se stala vítězem i v parlamentních volbách v roce 2002. Novým předsedou vlády byl prezidentem jmenován PhDr. Vladimír Špidla, který se zároveň stal předsedou vítězné strany ČSSD.

Do vlády byli jmenováni členové vítězné ČSSD a dalších stran jako KDU-ČSL či Unie svobody – demokratická unie (dále jen US-DEU). Díky širokému spektru zúčastněných politických stran se jednalo o vládu málo stabilní. Především kvůli sporům uvnitř ČSSD předseda vlády podal demisi, druhý prezident České republiky, Václav Klaus ji 4. srpna 2004 přijal.

Vladimír Špidla po podání demise nastoupil jako první český komisař v Evropské komisi, odpovídal za odbor zaměstnanosti a sociálních záležitostí. Jeho místo ve straně i ve vládě převzal na poměrně krátkou dobu Stanislav Gross. Ten pak musel na jaře v roce 2005 rezignovat kvůli nevyřešeným finančním otázkám.

Prezident Václav Havel své volební období končil dne 2. února 2003. Týž den ještě vystoupil před občany v České televizi. Úryvek z jeho rozloučení: (VÁCLAV HAVEL 2003)

„Milí spoluobčané,

zásadní proměna poměrů v naší zemi mne vynesla koncem roku 1989 až sem, na Pražský hrad. Stalo se to tak náhle, že jsem vlastně ani neměl čas se pořádně zamyslet nad tím, zda na takový úkol stačím. Byl jsem tehdy upřímně přesvědčen, že ho přijímám jen na několik měsíců, do prvních svobodných voleb.

[...] Dosud se nepodařilo Parlamentu České republiky zvolit mého zástupce. Je to mrzuté, ale není to žádná katastrofa. Prezidentské pravomoce dočasně přecházejí do rukou předsedy vlády a předsedy Poslanecké sněmovny, tedy dvou odpovědných lidí. Věřím, že se prezidenta podaří dříve či později zvolit. Bude stát v čele státu v době snad méně vzrušené, než v jaké jsem byl svou funkcí pověřen já, ale nikoli nezajímavé. Spíš naopak: teprve doba, která nyní nadchází, reálně ukáže, do jaké míry už jsme plnohodnotnou součástí demokratického světa.

[...] Milí přátelé,

loučím se s vámi jako váš prezident, zůstávám s vámi jako váš spoluobčan!“

Václav Havel na konec svého mandátu položil věnce k soše Tomáše Garrigua Masaryka na Hradčanském náměstí, dále k Památníku obětí komunismu na hřbitově v Praze – Motole, k Čestnému pohřbišti politických vězňů III. odboje na hřbitově v Praze – Ďáblicích a na závěr k pomníku svatého Václava na Václavském náměstí. V závěru dne se konalo spouštění prezidentské standardy.

8. Shrnutí

Tabulka 4: Doba trvání a předsedové jednotlivých vlád Československé, následně samostatné České republiky v letech 1989-2004

<i>Jmenování</i>	<i>Demise</i>	<i>Předseda vlády</i>
12. 10. 1988	6. 2. 1990	František Pitra*
6. 2. 1990	29. 6. 1990	Petr Pithart*
10. 12. 1989	27. 6. 1990	Marián Čalfa
27. 6. 1990	2. 7. 1992	Marián Čalfa
2. 7. 1992	31. 12. 1992	Jan Stráský
29. 6. 1990	2. 7. 1992	Petr Pithart*
2. 7. 1992	4. 7. 1996	Václav Klaus
4. 7. 1996	2. 1. 1998	Václav Klaus
2. 1. 1998	17. 7. 1998	Josef Tošovský
22. 7. 1998	12. 7. 2002	Miloš Zeman
15. 7. 2002	4. 8. 2004	Vladimír Špidla

* Vláda České republiky v rámci federace

Český stát prošel od roku 1989 mnoha změnami. Jednoznačně největším krokem byl rychlý přechod od totality k demokracii.

Vláda České republiky, respektive její vývoj nebyl už tak proměnlivý jako za první republiky. Za desetileté funkční období Václava Havla jako prezidenta samostatné České republiky se vystříдалo pouhých pět vlád. První vláda Václava Klause a vláda Miloše Zemana vládly nepřerušovaně čtyři roky.

Ačkoliv žádný zákon ani Ústava České republiky nepředepisují vládě, aby vždy před hlasováním o vyslovení důvěry vystoupila se svým programovým prohlášením v Poslanecké sněmovně, stala se tato skutečnost po vzoru první Československé republiky tradicí.

Jen dvakrát byla vláda nucena podat demisi. Poprvé druhá vláda Václava Klause a pak vláda Vladimíra Špidly. Také se ustálila tradice, že jestliže podá demisi předseda vlády, je současně podána demise celé vlády.

Popisem celého volebního období jsem chtěla zajistit ucelený přehled o době, kdy Václav Havel vykonával úřad prezidenta republiky. Nyní bych chtěla nastínit alespoň u jednoho konkrétního případu celý postup jmenování předsedy vlády a na jeho návrh jmenování ostatních členů vlády.

Jako příklad bych uvedla jmenování vlády po parlamentních volbách v roce 1996. Jedná se o dobu, kdy se na scéně objevují dvě ambiciózní politické strany – Občanská demokratická strana v čele s Václavem Klausem a Česká strana sociálně demokratická v čele s Milošem Zemanem.

Jak již v mé práci bylo uvedeno dříve, parlamentní volby se konaly na přelomu května a června 1996. Vítězně z nich vyšla Klausova ODS se ziskem necelých 30 % hlasů, v závěsu za ní se ziskem 26 % hlasů Zemanova ČSSD. Nastala chvíle jednání o koalici, o stranách, které se budou v koalici zúčastnit. Klaus požadoval, aby ho prezident pověřil jednáním o budoucí vládní koalici s ODA a KDU-ČSL. Výrazně by to posílilo Klausovu pozici. Naopak Zeman požadoval, aby se jednání ohledně vlády účastnil i Václav Havel. Prezident ve svém prohlášení bezprostředně po volbách v médiích uvedl, že „*premiérem hodlá jmenovat toho, kdo se bude těšit obecnému politickému konsensu.*“ (KOPEČEK, 2010: 234) Tím Klausovy naděje ochably.

Dne 6. června se konalo Zemanem požadované jednání předsedů čtyř vítězných stran – Václava Klause, Miloše Zemana, Josefa Luxe za KDU-ČSL a Jana Kalvody za ODA. Toto jednání rozpoutalo dvouměsíční kolotoč zasedání a jednání a bylo zakončeno vyslovením důvěry druhé Klausově vládě.

Prezident Havel mohl pouze přihlížet, jak Miloš Zeman diktuje podmínky a požadavky pro vstup do koalice. Většina jich byla zamítnuta. Jestliže některé požadavky prošly, tak jen proto, že je podpořila i některá menší politická strana.

Dva dny před hlasováním o důvěře, 23. července prezident vystoupil před Poslaneckou sněmovnou a vyzval všechny poslance k podpoře vlády Václava Klause.

Klausova vláda nakonec získala potřebný počet hlasů při hlasování o důvěře. Členové ČSSD při jednání opustili sál, čímž stačilo, aby podporu vládě vyjádřili členové Klausovy strany.

Hlavním konfliktem po vyslovení důvěry se stalo rozdělení křesel ve vládě. Občanská demokratická strana s neskryvanou nechutí nakonec obsadila „pouhých“ 8 křesel, zbylé dvě strany – ODA a KDU-ČSL po čtyřech. *„Jasně to dokumentovalo konec dominantního postavení občanských demokratů ve vládě.“* (KOPEČEK, 2010: 238)

Co se týká personálního obsazení jednotlivých postů, většina ministrů zastávala stejné funkce jako za předchozí první vlády Václava Klause.

Vláda byla oficiálně jmenována prezidentem Havlem 4. července 1996. Václav Havel tímto posunul svou popularitu mnohem výše. Veřejnost hodnotila velmi pozitivně jeho roli při sestavování nové vlády.

Ze stručného popisu událostí vedoucích k jmenování druhé Klausovy vlády vyplývá, že prezident podle Ústavy platné od roku 1993 není omezen při výběru osoby vhodné vykonávat post předsedy vlády. Naopak prezident musí respektovat návrhy předsedy vlády na jmenování jednotlivých členů vlády a nemá žádný vliv na rozdělování jednotlivých postů. V komparaci s prvním československým prezidentem měl Masaryk výhodu oproti Havlovi – totiž mohl si sám určit, do kterého rezortu koho obsadí. Prezident podle současné ústavy, platné od roku 1993 pouze jmenuje ministry ty, které mu navrhne jmenovaný předseda vlády.

Dále je také zřejmé, že prezident po demisi předchozí vlády zahajuje maraton jednání o vládě nové. V tomto okamžiku je prezidentova role klíčová a pouze on může rozhodnout, s kým takováto jednání povede. Ustálila se také tradice, že prezident nejdříve vyzve zodpovědnou osobu k jednání o vládě. Teprve po konzultacích s touto osobou je jmenován předseda vlády.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala porovnáním ústavních pravomocí dvou nejdůležitějších prezidentů našeho státu. Jedná se bezesporu o velice zajímavé a nelehké téma, které zajímalo již spousty odborníků i autorů z řad veřejnosti. Při studování odborné literatury k tomuto tématu jsem dospěla k názoru, že co autor, to jiný výklad dané problematiky.

V úvodu své práce jsem si stanovila následující hypotézy: Ač byly české země dlouhou dobu pod nadvládou Rakouska-Uherska, dokázaly si vytvořit poměrně stabilní politický systém se specifickým postavením hlavy státu. Pro novou Českou republiku byla ústava z r. 1920 vzorový dokument, avšak prezident České republiky má některé pravomoci širší a většinu z nich může vykonávat dle svého uvážení.

První hypotéza týkající se stabilnosti politického systému je zodpovězena ve výše uvedených kapitolách. Tato hypotéza je pravdivá jen zčásti. Politický systém první Československé republiky nebyl plně stabilní. Republika byla velmi mladá, během její krátké existence se vystřídalo celkem patnáct vlád. Stabilizovat se začínala za prezidenta Edvarda Beneše, načež její existence byla rozbita německými nacisty.

Dále zmíním druhou, výše zmíněnou hypotézu. Jak jsem již v historickém přehledu uvedla, pro novou ústavu, platnou od roku 1993 byla jako vzorový dokument ústava z roku 1920. Podle výše uvedené tabulky komparace pravomocí zjistíme, že současná ústavní úprava prezidentových pravomocí je až na několik výjimek stejná jako úprava ústavních pravomocí za první republiky.

Pravomoci prezidenta České republiky se zdají být rozšířenější než pravomoci prezidenta první Československé republiky. Je to zkuseno tím, že u několika pravomocí nemusí prezident vyžadovat kontrasignaci od předsedy vlády. Reálný stav je takový, že pravomoci českého prezidenta jsou mnohem omezenější. Do jisté míry je to dáno skutečností, že při jednání o Ústavě České republiky se na jejím návrhu podílel Václav Klaus, v té době předseda vlády, jenž měl velmi silné postavení a málokdo, vyjma Václava Havla, se mu pokusil odporovat. Avšak bylo už na prezidentu Havlovi, aby se s takto omezenými pravomocemi sžil a dokázal je využít na základě své vlastní popularity.

Naopak při jednání o ústavě Československé republiky z roku 1920 se podílelo mnoho politiků a odborníků. Většina z nich bezmezně Masarykovi důvěřovala, proto také neváhala navrhnout mu velmi mnoho pravomocí. Někteří byli však proti tomuto návrhu. V závěrečných jednáních o pravomocích prezidenta se ujal kompromis dát prezidentovi větší pravomoci, leč vázané kontrasignací předsedy vlády.

Do postavení prezidenta se promítá mnoho vlivů, například historické či ústavní zvyklosti, dále ústavní vymezení postavení a na konec samotná osobnost prezidenta republiky.

Tradice silného prezidentova postavení a českého prezidentství je založena a spojena se jménem Tomáše Garrigua Masaryka. Tento prezident představoval, představuje a stále představovat bude pro národ osvoboditele, hrdinu, ochránce Československého státu a československé státnosti. Václav Havel se stal také symbolem demokracie, respektive jejího návratu, a aktivním politickým činitelem při jejím opětovném budování. Oba dva dbali na neutrální podobu hlavy státu a jeho morální odpovědnost.

V úplném závěru své práce bych uvedla poměrně známý citát prvního československého prezidenta:

„Tož demokracii bychom už měli, teď ještě nějaké ty demokraty.“

Tomáš Garrigue Masaryk

Seznam literatury

Monografie, sborníky, učebnice

1. BALÍK, S., HLOUŠEK, V. a kol.: *Politický systém českých zemí 1848 – 1989*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2004.
2. BAUER, J.: *Václav Havel. Necenzurovaný životopis*. Praha: Ottovo nakladatelství, s. r. o., 2003.
3. BROKLOVÁ, E.: *Československá demokracie: Politický systém ČSR 1918-1938*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1992.
4. BROKLOVÁ, E.: *Prezident republiky Československé. Instituce a osobnost T. G. Masaryka*. Praha: Portál, 2007.
5. CABADA L.: *Český stranický systém 1890-1939*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2000. Učební texty katedry sociologie a politologie Západočeské univerzity.
6. CÍSAŘ, Č.: *Moji českoslovenští presidenti*. Praha: Slávy dcera, 2006.
7. ČAPEK, K.: *Hovory s T. G. Masarykem*. Praha: Československý spisovatel, 1990.
8. DVOŘÁKOVÁ, V.: *Komparace politických systémů I*. Vysoká škola ekonomická v Praze: OECONOMICA, 2003.
9. DVOŘÁKOVÁ, V.: *Komparace politických systémů. Základní modely demokratických systémů*. Vysoká škola ekonomická v Praze: OECONOMICA, 2008.
10. FRAJDL, J.: *Československá republika 1918-1938*. Moravská Třebová: DIATEXT, 1992.
11. GALANDAUER, J.: *T. G. Masaryk a vznik ČSR*. Praha: Melantrich, 1988.
12. GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V.: *Ústavní systém České republiky*. Praha: Prospektum, 1998.
13. GJURIČOVÁ, A., KOPEČEK M.: *Kapitoly z dějin české demokracie po roce 1989*. Praha: nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka, 2008.
14. GRÓNSKÝ, J., HŘEBEJK, J.: *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa I. (1918-1945)*. Praha: Karolinum, 2004.

15. HARNA, J.: Československá republika – První pokus o demokracii ve střední Evropě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.
16. HOUŠKA, V.: *T. G. Masaryk známý i neznámý*. Praha: Riopress Česká expedice, 2005.
17. CHRASTILOVÁ, B., MIKEŠ, P.: Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád. Praha: ASPI Publishing, s. r. o., 2003.
18. KLIMEK, A.: Velké dějiny zemí Koruny české XII. 1918-1929. Praha: Paseka, 2000.
19. KLIMEK, A.: Velké dějiny zemí Koruny české XIV. 1929-1938. Praha: Paseka, 2002.
20. KOLEKTIV AUTORŮ: Křehké vítězství: 28. říjen v paměti Hradu. Proměny československé státnosti. Praha: Mladá fronta a. s., 2008.
21. KOPEČEK, L.: *Éra nevinnosti. Česká politika 1989-1997*. Brno: Barrister & Principal, 2010.
22. KRISOVÁ, E.: *Václav Havel. Životopis*. Brno: Atlantis, 1991.
23. KUNC, J.: *Demokracie a ústavnost*. Praha: UK, Karolinum, 1999.
24. LOUŽEK, M.: *Českoslovenští a čeští prezidenti*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002.
25. MACHOVEC, M.: *Česká státnost*. Praha: Vyšehrad s. r. o., 2005.
26. MACHOVEC, M.: *Tomáš G. Masaryk*. Praha: Riopress Česká expedice, 2000.
27. NOVÁK, M., BRUNCLÍK, M.: Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě. Praha: Dokořán, s. r. o., 2008.
28. OLIVOVÁ, V.: *Československé dějiny 1914-1939 I*. Praha: Karolinum, 1993. Skripta pro posluchače filozofické fakulty.
29. PACNER, K.: *Osudové okamžiky Československa*. Praha: Albatros nakladatelství a. s., 2001.
30. PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J.: Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. 1. díl, Ústavní systém: text, důvodová zpráva, komentář, literatura, judikatura, prováděcí zákony. 2. dopl. a podst. rozšířené vydání. Praha: Linde, 1998.
31. PEROUTKA, F.: *Budování státu III*. Praha: Lidové noviny, 1991.

32. SÍGL, M.: Události totality, svobody a demokracie (1989-1990). Praha: Akcent, 2010.
33. SOUBIGOU, A.: *Tomáš Garrigue Masaryk*. Praha: Paseka, 2004.
34. SOUKUP, F.: *T. G. Masaryk jako politický průkopník, sociální reformátor a hlava státu*. Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, 1930.
35. STEIN, E.: *Česko Slovensko. Konflikt, roztržka, rozpad*. Přel. JUDr. PhDr. Zdeněk Masopust. 1. vyd. Praha: Akademie věd České republiky, 2000. Přel. z: Czecho/Slovakia. Ethnic Conflict, Constitutional Fissure, Negotiated Breakup.
36. ŠIMÍČEK, V.: *Ústava České republiky po pěti letech*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity.
37. VESELÝ, Z.: *České politické dějiny (od konce 18. století do počátku 21. století)*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů, 2005.
38. VESELÝ, Z.: *Dějiny českého státu v dokumentech*. Praha: Epoque, 2003.
39. VODIČKA, K., CABADA, L.: *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál, 2007.
40. VODIČKA, K.: *Dělení Československa. Deset let poté*. Praha: VOLVOX GLOBATOR, 2008.
41. ZDOBINSKÝ, S. a kol.: *Československá ústava: historie a současnost*. Praha: Svoboda, 1989.
42. ZIMEK, J.: *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 2. doplněné vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. Učební texty Právnické fakulty Masarykovy univerzity.

Zákony

- Československo. Zákon č. 121 ze dne 29. února 1920 Ústava Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení státu Československého*. 1923. Dostupný také z WWW: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html
- Československo. Zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 1, s. 3-17. Dostupný také z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1993/sb01-93.pdf>.

Webové zdroje

1. BLÁHA. (2007) *Před 15 lety přestala existovat ČSFR* [on-line], [13. května 2011]. Dostupné z WWW: <http://zpravy.ihned.cz/c1-21626250-pred-15-lety-prestala-existovat-csfr>
2. ČT24 (2008). *Masaryk a velká pětka* [on-line], [20. září 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/22989-masaryk-a-velka-petka/>
3. FRAJDL, J. (2005). *Politicko-mocenský systém Československa 1918-1938*. [on-line], [20. září 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.ksl.wz.cz/system.htm>
4. MVČR (2008). *Sbírka zákonů a mezinárodních smluv* [on-line], [10. března 2011]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/>
5. PRAŽSKÝ HRAD (2009a). *Václav Havel* [on-line], [5. května 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-havel.shtml>
6. PRAŽSKÝ HRAD (2009b). *Tomáš Garrigue Masaryk* [on-line], [5. května 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/tomas-garrigue-masaryk.shtml>
7. SPOLEČNOST 89 [on-line], [24. září 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.spolecnost89.cz/>
8. VÁCLAV HAVEL (1993). „*Role českého prezidenta*“ [on-line], [5. října 2011]. Dostupné z WWW: http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=10_clanky.html&typ=HTML
9. VÁCLAV HAVEL. *Oficiální stránky Václava Havla* [on-line], [13. května 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.vaclavhavel.cz/>
10. VLÁDA ČR. *Oficiální stránky Vlády České republiky* [on-line], [15. května 2011]. Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Komparace pravomocí.....	31
Tabulka 2: Typy koalic.....	35
Tabulka 3: Doba trvání a předsedové jednotlivých vlád Československé republiky v letech 1918-1935.....	50
Tabulka 4: Doba trvání a předsedové jednotlivých vlád Československé, následně České republiky v letech 1989-2004.....	64

Přílohy

Příloha č. 1

Složení prozatímní vlády

Předseda vlády	Karel Kramář
Ministr zahraničí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Gustav Habrman
Ministr národní obrany	Václav Klobučák
Ministr zemědělství	Karel Prášek
Ministr financí	Alois Rašín
Ministr spravedlnosti	František Soukup
Ministr veřejných prací	František Staněk
Ministr obchodu	Adolf Stránský
Ministr pošt a telegrafů	Jiří Stříbrný
Ministr zdravotnictví	Vavro Šrobár
Ministr vojenství	Milan Rastislav Štefánik
Ministr vnitra	Antonín Švehla
Ministr zásobování	Bohumil Vrbenský
Ministr sociální péče	Gustav Winter
Ministr železnic	Isidor Zahradník

Příloha č. 2

Složení vlády Vlastimila Tusara

Předseda vlády	Vlastimil Tusar
Ministr zahraničí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Gustav Habrman
Ministr národní obrany	Václav Klobučák
Ministr zemědělství	Karel Prášek
Ministr financí	Cyril Horáček / od 9. 10. 1919 Kuneš Sonntag
Ministr spravedlnosti	František Veselý
Ministr veřejných prací	Antonín Hampl

Ministr obchodu	Ferdinand Heidler
Ministr pošt a telegrafů	František Staněk
Ministr zdravotnictví	Vavro Šrobár
Ministr vnitra	Antonín Švehla
Ministr zásobování	Fedor Houdek
Ministr sociální péče	Lev Winter
Ministr železnic	Jiří Stříbrný
Ministr pro správu Slovenska	Vavro Šrobár
Ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy	Milan Hodža

Příloha č. 3

Složení druhé vlády Vlastimila Tusara

Předseda vlády	Vlastimil Tusar
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Gustav Habrman
Ministr národní obrany	Vlastimil Tusar / od 16. 7. 1920 Ivan Markovič
Ministr zemědělství	Karel Prášek / od 24. 6. 1920 Kuneš Sonntag
Ministr financí	Karel Engliš
Ministr spravedlnosti	Alfréd Meissner
Ministr veřejných prací	Bohuslav Vrbenský
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Kuneš Sonntag
Ministr pošt a telegrafů	František Staněk
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Vavro Šrobár
Ministr vnitra	Antonín Švehla
Ministr pro zásobování lidu	Václav Johanis
Ministr sociální péče	Lev Winter
Ministr železnic	Jiří Stříbrný
Ministr pro správu Slovenska	Ivan Dérer
Ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy	Vavro Šrobár
Ministr pro zahraniční obchod	Rudolf Hotowetz

Příloha č. 4

Složení úřednické vlády Jana Černého

Předseda vlády	Jan Černý
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Josef Šusta
Ministr národní obrany	gen. Otakar Husák
Ministr zemědělství	Vladislav Brdlík
Ministr financí	Karel Engliš / od 21. 3. 1921 Vladimír Hanačík
Ministr spravedlnosti	Augustin Popelka
Ministr veřejných prací	František Kovařík
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Rudolf Hotowetz
Ministr pošt a telegrafů	Maxmilián Fatka
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Ladislav Procházka
Ministr vnitra	Jan Černý
Ministr pro zásobování lidu	Leopold Průša / od 24. 1. 1920 Vladislav Brdlík / od 25. 4. 1921 Ladislav Procházka
Ministr sociální péče	Josef Gruber
Ministr železnic	Václav Burger
Ministr pro správu Slovenska	Martin Mičura
Ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy	Vladimír Fajnor
Ministr pro zahraniční obchod	Rudolf Hotowetz

Příloha č. 5

Složení vlády Edvarda Beneše

Předseda vlády	Edvard Beneš
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Vavro Šrobár
Ministr národní obrany	František Udržal
Ministr zemědělství	František Staněk
Ministr financí	Augustin Novák

Ministr spravedlnosti	Josef Dolanský
Ministr veřejných prací	Alois Tučný
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Ladislav Novák
Ministr pošt a telegrafů	Antonín Srba
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Bohuslav Vrbenský
Ministr vnitra	Jan Černý
Ministr pro zásobování lidu	Antonín Srba
Ministr sociální péče	Gustav Habrman
Ministr železnic	Jan Šrámek
Ministr pro správu Slovenska	Martin Mičura
Ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy	Ivan Dérer
Ministr pro zahraniční obchod	Ladislav Novák

Příloha č. 6

Složení vlády Antonína Švehly

Předseda vlády	Antonín Švehla
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Rudolf Bechyně
Ministr národní obrany	František Udržal
Ministr zemědělství	Milan Hodža
Ministr financí	Alois Rašín / od 24. 2. 1925 Bohdan Bečka
Ministr spravedlnosti	Josef Dolanský
Ministr veřejných prací	Antonín Srba
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Ladislav Novák
Ministr pošt a telegrafů	Alois Tučný / od 18. 2. 1924 Emil Franke
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Jan Šrámek
Ministr vnitra	Jan Malypetr
Ministr pro zásobování lidu	Emil Franke
Ministr sociální péče	Gustav Habrman / od 23. 3. 1925 Lev Winter

Ministr železnic	Jiří Stříbrný
Ministr pro správu Slovenska	Jozef Kállay
Ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy	Ivan Markovič

Příloha č. 7

Složení druhé vlády Antonína Švehly

Předseda vlády	Antonín Švehla
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Otakar Srdínko
Ministr národní obrany	Jiří Stříbrný
Ministr zemědělství	Milan Hodža
Ministr financí	Karel Engliš
Ministr spravedlnosti	Karel Viškovský
Ministr veřejných prací	Rudolf Mlčoch
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Jan Dvořáček
Ministr pošt a telegrafů	Jan Šrámek
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Alois Tučný
Ministr vnitra	František Nosek
Ministr pro zásobování lidu	Josef Dolanský
Ministr sociální péče	Lev Winter
Ministr železnic	Rudolf Bechyně
Ministr pro správu Slovenska	Jozef Kállay
Ministr pro sjednocení zákonů a organizaci správy	Lev Winter / od 5. 1. 1926 Ivan Dérer

Příloha č. 8

Složení druhé úřednické vlády Jana Černého

Předseda vlády	Jan Černý
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Jan Krčmář
Ministr národní obrany	Jan Syrový
Ministr zemědělství	Juraj Slávik
Ministr financí	Karel Engliš

Ministr spravedlnosti	Jiří Hausmann
Ministr veřejných prací	Václav Roubík
Ministr průmyslu, obchodu a živností	František Peroutka
Ministr pošt a telegrafů	Maxmilián Fatka
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Josef Schieszl
Ministr vnitra	Jan Černý
Ministr pro zásobování lidu	Jiří Hausmann
Ministr sociální péče	Josef Schieszl
Ministr železnic	Jan Říha
Ministr pro správu Slovenska	Jozef Kállay
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Juraj Slávik

Příloha č. 9

Složení třetí vlády Antonína Švehly

Předseda vlády	Antonín Švehla
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Milan Hodža
Ministr národní obrany	František Udržal
Ministr zemědělství	Otakar Srdínko
Ministr financí	Karel Engliš / od 25. 11. 1928 Bohumil Vlasák
Ministr spravedlnosti	Robert Mayr-Harting
Ministr veřejných prací	Franz Spina
Ministr průmyslu, obchodu a živností	František Peroutka / od 28. 4. 1928 Ladislav Novák
Ministr pošt a telegrafů	František Nosek
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Jan Šrámek / od 15. 1. 1927 Jozef Tiso
Ministr vnitra	Jan Černý
Ministr pro zásobování lidu	Jan Černý
Ministr sociální péče	Jan Šrámek
Ministr železnic	Josef Václav Najman

Ministr pro správu Slovenska	Jozef Kállay
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Milan Hodža / od 15. 1. 1927 Marko Gažík

Příloha č. 10

Složení první vlády Františka Udržala

Předseda vlády	František Udržal
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Milan Hodža / od 20. 2. 1929 Anton Štefánek
Ministr národní obrany	František Udržal / od 16. 9. 1929 Karel Viškovský
Ministr zemědělství	Otakar Srdínko
Ministr financí	Bohumil Vlasák
Ministr spravedlnosti	Robert Mayr-Harting
Ministr veřejných prací	Franz Spina
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Ladislav Novák
Ministr pošt a telegrafů	František Nosek
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Jan Šrámek
Ministr vnitra	Jan Černý
Ministr pro zásobování lidu	Jan Černý
Ministr sociální péče	Jan Šrámek
Ministr železnic	Josef Václav Najman
Ministr pro správu Slovenska	Jozef Kállay
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Marko Gažík + Ludevít Labaj + Anton Štefánek

Příloha č. 11

Složení druhé vlády Františka Udržala

Předseda vlády	František Udržal
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Ivan Dérer
Ministr národní obrany	Karel Viškovský

Ministr zemědělství	Bohumír Bradáč
Ministr financí	Karel Engliš / od 16. 4. 1931 Karel Trapl
Ministr spravedlnosti	Alfréd Meissner
Ministr veřejných prací	Jan Dostálek
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Josef Matoušek
Ministr pošt a telegrafů	Emil Franke
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Franz Spina
Ministr vnitra	Juraj Slávik
Ministr pro zásobování lidu	Rudolf Bechyně
Ministr sociální péče	Ludwig Czech
Ministr železnic	Rudolf Mlčoch / od 9. 4. 1932 Josef Hůla
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Jan Šrámek

Příloha č. 12

Složení vlády Jana Malypetra

Předseda vlády	Jan Malypetr
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Ivan Dérer
Ministr národní obrany	Bohumír Bradáč
Ministr zemědělství	Milan Hodža
Ministr financí	Karel Trapl
Ministr spravedlnosti	Alfréd Meissner
Ministr veřejných prací	Jan Dostálek
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Josef Matoušek
Ministr pošt a telegrafů	Emil Franke
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Franz Spina
Ministr vnitra	Jan Černý
Ministr pro zásobování lidu	Jan Malypetr
Ministr sociální péče	Ludwig Czech
Ministr železnic	Rudolf Bechyně

Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy   Jan Šrámek

Příloha č. 13

Složení druhé vlády Jana Malypetra

Předseda vlády	Jan Malypetr
Ministr zahraničí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Jan Krčmář
Ministr národní obrany	Bohumír Bradáč
Ministr zemědělství	Milan Hodža
Ministr financí	Karel Trapl
Ministr spravedlnosti	Ivan Dérer
Ministr veřejných prací	Ludwig Czech
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Jan Dostálek
Ministr pošt a telegrafů	Emil Franke
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Franz Spina
Ministr vnitra	Josef Černý
Ministr pro zásobování lidu	Jan Malypetr
Ministr sociální péče	Alfréd Meissner
Ministr železnic	Rudolf Bechyně
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Jan Šrámek

Příloha č. 14

Složení třetí vlády Jana Malypetra

Předseda vlády	Jan Malypetr
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Jan Krčmář
Ministr národní obrany	František Machník
Ministr zemědělství	Milan Hodža
Ministr financí	Karel Trapl
Ministr spravedlnosti	Ivan Dérer
Ministr veřejných prací	Jan Dostálek
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Josef Václav Najman
Ministr pošt a telegrafů	Emil Franke

Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Ludwig Czech
Ministr vnitra	Josef Černý
Ministr sociální péče	Jaromír Nečas
Ministr železnic	Rudolf Bechyně
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Jan Šrámek
Ministr bez portfeje	Franz Spina

Příloha č. 15

Složení vlády Milana Hodži

Předseda vlády	Milan Hodža
Ministr zahraničních věcí	Edvard Beneš
Ministr školství a národní osvěty	Jan Krčmář
Ministr národní obrany	František Machník
Ministr zemědělství	Milan Hodža / od 9. 11. 1935 Josef Zadina
Ministr financí	Karel Trapl
Ministr spravedlnosti	Ivan Dérer
Ministr veřejných prací	Jan Dostálek
Ministr průmyslu, obchodu a živností	Josef Václav Najman
Ministr pošt a telegrafů	Emil Franke
Ministr veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	Ludwig Czech
Ministr vnitra	Josef Černý
Ministr sociální péče	Jaromír Nečas
Ministr železnic	Rudolf Bechyně
Ministr pro sjednocení zákon a organizaci správy	Jan Šrámek
Ministr bez portfeje	Franz Spina

Příloha č. 16

Složení vlády Ladislava Adamce

Předseda vlády	Ladislav Adamec / od 7. 12. 1989 Marián Čalfa pověřen řízením
První místopředsedové vlády	Bohumil Urban Pavel Hrivnák / od 19. 6. 1989 Matej Lúčan Marián Čalfa
Místopředsedové vlády	František Pitra Jaromír Žák Ivan Knotek (do 19. 6. 1989) Matej Lúčan (do 19. 6. 1989) Petr Hrivnák (od 19. 6. 1989) Karel Juliš (do 3. 12. 1989) Jaromír Obzina (do 3. 12. 1989) Josef Hromádka (od 3. 12. 1989) Ladislav Vodrážka (od 19. 6. 1989)
Ministr zahraničních věcí	Jaromír Johanes
Ministr národní obrany	Milán Václavík / od 3. 12. 1989 Miroslav Vacek
Ministr vnitra	František Kincl / od 3. 12. 1989 František Pinc
Ministr dopravy a spojů	František Podlena
Ministr financí	Jan Stejskal
Ministr hutnictví, strojírenství a elektrotechniky	Karel Juliš / od 19. 6. 1989 Ladislav Vodrážka
Ministr paliv a energetiky	Antonín Krumnikl
Ministr práce a sociálních věcí	Miloslav Boďa / od 3. 12. 1989 Alfréd Šebek
Ministr zahraničního obchodu	Jan Štěrba / od 3. 12. 1989 Andrej Barčák ml.
Ministr zemědělství a výživy	Jaromír Algayer
Ministr pověřený řízením Federálního	

cenového úřadu	Jaromír Žák / od 19. 6. 1989 Alfréd Šebek / od 3. 12. 1989 Ladislav Dvořák
Předseda Výboru lidové kontroly ČSSR	František Ondřích / od 3. 12. 1989 Květoslava Kořínková
Předseda Státní komise pro vědeckotechnický a investiční rozvoj	Pavel Hrivnák / od 19. 6. 1989 Karel Juliš
Předseda Státní plánovací komise	Bohumil Urban / od 19. 6. 1989 Jaromír Žák
Ministr bez portfeje	Marián Čalfa (do 3. 12. 1989) Alfréd Šebek (od 19. 6. 1989) František Reichel (od 3. 12. 1989) Roth Viliam (od 3. 12. 1989)

Příloha č. 17

Složení vlády Mariána Čalfy

Předseda vlády	Marián Čalfa*
První místopředsedové vlády	Ján Čarnogurský / od 6. 4. 1990 Místopředseda vlády Valtr Komárek*
Místopředsedové vlády	Oldřich Burský František Reichel Vladimír Dlouhý* Josef Hromádka František Pitra* / od 13. 2. 1990 Petr Pithart Milan Čič Valtr Komárek (od 6. 4. 1990) Jiří Dienstbier (od 6. 4. 1990) Armin DeLong (od 6. 4. 1990) Václav Valeš (od 6. 4. 1990)

Ministr zahraničních věcí	Jiří Dienstbier
Ministr národní obrany	Miroslav Vacek*
Ministr vnitra	Marián Čalfa + Ján Čarnogurský + Valtr Komárek / od 30. 12. 1989
	Richard Sacher
Ministr dopravy a spojů	František Podlena*
Ministr financí	Václav Klaus
Ministr hutnictví, strojírenství a elektrotechniky	Ladislav Vodrážka* / od 13. 2. 1990 Slavomír Stračár
Ministr paliv a energetiky	František Pinc* / od 13. 2. 1990 Jaroslav Sůva
Ministr práce a sociálních věcí	Petr Miller
Ministr zahraničního obchodu	Andrej Barčák ml.*
Ministr zemědělství a výživy	Oldřich Burský + Rudolf Kutnar
Ministr pověřený řízením Federálního cenového úřadu	Ladislav Dvořák
Ministryně, předsedkyně Výboru lidové kontroly ČSSR	Květoslava Kořínková
Ministr bez portfeje	Richard Sacher Robert Martínko (od 13. 2. 1990 Ministr spojů) Vladimír Příkazský Karel Havlík (od 11. 5. 1989)

* Členové Komunistické strany Československa

Příloha č. 18

Složení vlády Petra Pitharta

Předseda vlády	Petr Pithart
První místopředseda vlády	Antonín Hrazdírka
Místopředsedové vlády	František Vlasák František Šrámek* Petr Mišoň

Ministr financí, cen a mezd	Antonín Baudyš*
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Jiří Nikodým*
Ministr kultury	Milan Adam*
Ministr zdravotnictví a sociálních věcí	Milan Lukeš*
Ministryně spravedlnosti	Pavel Kelner*
Ministr vnitra (vnitra a životního prostředí)	Dagmar Burešová*
Ministr průmyslu	Antonín Hrazdára*
Ministr výstavby a stavebnictví	Petr Hojer*
Ministr zemědělství a výživy	Ludvík Motyčka*
Ministr vodního a lesního hospodářství	Jan Vodehnal*
Ministr obchodu a cestovního ruchu	Jaroslav Boček*
Ministři bez portfeje	Vlasta Štěpová*
	Vladimír Šimek*
	Bedřich Moldan*
Předsedkyně Výboru lidové kontroly	Jitka Zetková*
* Členové předchozí vlády Františka Pitry	

Příloha č. 19

Složení druhé vlády Mariána Čalfa

Předseda vlády	Marián Čalfa
Místopředsedové vlády	Jozef Mikloško
	Pavel Rychetský
	Václav Valeš
	Václav Klaus (od 3. 10. 1991)
Ministr zahraničních věcí	Jiří Dienstbier*
Ministr obrany	Miroslav Vacek / od 18. 10. 1990
	Luboš Dobrovský
Ministr vnitra	Ján Langoš
Ministr dopravy	Jiří Nezval
Ministr spojů	Theodor Petrlík / od 19. 4. 1991
	Emil Ehrenberg
Ministr financí	Václav Klaus

Ministr hutnictví, strojírenství a elektrotechniky	Ladislav Vodrážka / od 13. 2. 1990 Slavomír Stračár
Ministr paliv a energetiky	František Pinc / od 13. 2. 1990 Jaroslav Sůva
Ministr práce a sociálních věcí	Petr Miller
Ministr zahraničního obchodu	Slavomír Stračár / od 25. 1. 1991 Jozef Bakšay
Ministr hospodářství	Vladimír Dlouhý
Ministr strategického plánování	Pavel Hoffman
Ministryně kontroly	Květoslava Kořínková
Ministr pověřen řízením Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž	Imrich Flassik (od 18. 1. 1991)
* Těž místopředseda vlády	

Příloha č. 20

Složení druhé vlády Petra Pitharta

Předseda vlády	Petr Pithart
První místopředseda vlády	Milan Lukeš
Místopředsedové vlády	František Vlasák Antonín Baudyš
Ministr financí	Karel Špaček
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Petr Vopěnka
Ministr kultury	Milan Uhde
Ministr zdravotnictví	Martin Bojar
Ministr práce a sociálních věcí	Milan Horálek
Ministr spravedlnosti	Leon Richter / od 2. 1. 1992 Jiří Novák
Ministr vnitra	Tomáš Hradílek / od 14. 11. 1990 Tomáš Sokol
Ministr životního prostředí	Bedřich Moldan / od 24. 1. 1991 Ivan Dejmal
Ministr průmyslu	Jan Vrba

Ministr výstavby a stavebnictví	Ludvík Motyčka (31. 12. 1990 zrušeno)
Ministr zemědělství a výživy	Bohumil Kubát
Ministr obchodu a cestovního ruchu	Vlasta Štěpová
Ministři bez portfeje	Karel Dyba Miroslav Grégr Jaroslav Šabata Tomáš Ježek
Předsedkyně Výboru lidové kontroly	Bohumil Tichý / od 20. 6. 1991 Ivan Němec (Ministr kontroly)

Příloha č. 21

Složení vlády Jana Stráského

Předseda vlády	Jan Stráský
První místopředseda vlády	Rudolf Filkus
Místopředsedové vlády	Antonín Baudyš Milan Čič Miroslav Macek
Ministr zahraničních věcí	Jozef Moravčík
Ministr obrany	Imrich Andrejčák
Ministr vnitra	Petr Čermák
Ministr dopravy	Antonín Baudyš
Ministr spojů	Antonín Baudyš
Ministr financí	Jan Klak
Ministr práce a sociálních věcí	Miroslav Macek
Ministr zahraničního obchodu	Jan Stráský
Ministr hospodářství	Jaroslav Kubečka
Ministr pro strategické plánování	Jaroslav Kubečka
Ministr kontroly	Rudolf Filkus
Předseda Federálního úřadu pro hospodářskou soutěž	Milan Čič
Předseda Federálního výboru pro životní prostředí	Miroslav Macek

Příloha č. 22

Složení vlády Václava Klause

Předseda vlády	Václav Klaus
Místopředseda vlády	Jan Kalvoda
Ministr financí	Ivan Kočárník*
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Petr Piňha / od 2. 5. 1994 Ivan Pilip
Ministr kultury	Jindřich Kabát / od 19. 1. 1994 Pavel Tigrid
Ministr dopravy	Jan Stráský / od 10. 10. 1995 Vladimír Budínský
Ministr mezinárodních vztahů	Josef Zieleniec
Ministr zdravotnictví	Petr Lom / od 23. 6. 1993 Luděk Rubáš / od 10. 10. 1995 Jan Stráský
Ministr spravedlnosti	Jiří Novák
Ministr vnitra	Jan Ruml
Ministr obrany	Antonín Baudyš / od 22. 9. 1994 Vilém Holář
Ministr práce a sociálních věcí	Jindřich Vodička
Ministr zemědělství	Josef Lux*
Ministr pro hospodářskou politiku a rozvoj	Karel Dyba
Ministr průmyslu	Vladimír Dlouhý
Ministr obchodu cestovního ruchu	Vladimír Dlouhý
Ministr pro správu národního majetku a jeho privatizaci	Jiří Skalický
Ministr státní kontroly	Igor Němec
Ministr životního prostředí	František Benda
Ministři bez portfeje	Stanislav Bělehrádek
Ministr pro hospodářskou soutěž	Stanislav Bělehrádek
* Též místopředseda vlády	

Příloha č. 23

Složení druhé vlády Václava Klause

Předseda vlády	Václav Klaus
Ministr vnitra	Jan Ruml / od 8. 11. 1997 Jindřich Vodička
Ministr financí	Ivan Kočárník* / od 2. 6. 1997 Ivan Pilip
Ministr zahraničních věcí	Josef Zieleniec* / od 8. 11. 1997 Jaroslav Šedivý
Ministr spravedlnosti	Jan Kalvoda* / od 7. 1. 1997 Vlasta Parkanová
Ministr obrany	Miloslav Výborný
Ministr zemědělství	Josef Lux*
Ministr kultury	Jaromír Talíř
Ministr průmyslu a obchodu	Vladimír Dlouhý / od 2. 6. 1997 Karel Kühnl
Ministr práce a sociálních věcí	Jindřich Vodička / od 8. 11. 1997 Stanislav Volák
Ministr pro místní rozvoj	Tomáš Kvapil
Ministr hospodářství	Jaromír Schneider
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Jiří Gruša
Ministr zdravotnictví	Jan Stráský
Ministr životního prostředí	Jiří Skalický*
Ministr dopravy	Martin Říman
Ministr bez portfeje	Pavel Bratinka

* Též místopředseda vlády

Příloha č. 24

Složení vlády Josefa Tošovského

Předseda vlády	Josef Tošovský
Ministr vnitra	Cyril Svoboda

Ministr financí	Ivan Pilip
Ministr zahraničních věcí	Jaroslav Šedivý*
Ministryně spravedlnosti	Vlasta Parkanová
Ministr obrany	Michal Lobkowicz
Ministr zemědělství	Josef Lux*
Ministr kultury	Martin Stropnický
Ministr průmyslu a obchodu	Karel Kühnl
Ministr práce a sociálních věcí	Stanislav Volák
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Jan Sokol
Ministryně zdravotnictví	Zuzana Roithová
Ministr životního prostředí	Jiří Skalický / od 27. 2. 1998 Martin Bursík
Ministr dopravy a spojů	Petr Moos
Ministr pro místní rozvoj	Jan Černý
Ministr bez portfeje, mluvčí vlády	Vladimír Mlynář
Ministr, předseda legislativní rady	Miloslav Výborný
* Též místopředseda vlády	

Příloha č. 25

Složení vlády Miloše Zemana

Předseda vlády	Miloš Zeman
Ministr vnitra	Václav Grulich / od 5. 4. 2000 Stanislav Gross
Ministr financí	Ivo Svoboda / od 21. 7. 1999 Pavel Mertlík* / od 13. 4. 2000 Jiří Rusnok
Ministr zahraničních věcí	Jan Kavan (od 10. 12. 1999 *)
Místopředseda vlády pro koordinaci resortů zahraničí, vnitra a obrany	Egon T. Lánský
Místopředseda vlády, předseda Legislativní rady vlád	Pavel Rychetský

Ministr spravedlnosti	Otakar Motejl / od 2. 2. 2001 Jaroslav Bureš
Ministr obrany	Vladimír Vetchý / od 5. 4. 2001 Jaroslav Tvrdík
Ministr zemědělství	Jan Fencel
Ministr kultury	Pavel Dostál
Ministr průmyslu a obchodu	Miroslav Grégr (od 30. 5. 2001 *)
Ministr práce a sociálních věcí	Vladimír Špidla*
Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Eduard Zeman
Ministr zdravotnictví	Ivan David / od 9. 2. 2000 Bohumil Fišer
Ministr životního prostředí	Miloš Kužvart
Ministr dopravy a spojů	Antonín Peltrám / od 26. 4. 2000 Jaromír Schling
Ministr pro místní rozvoj	Jaromír Císař / od 26. 4. 2000 Petr Lachnit
Ministr bez portfeje	Jaroslav Bašta
Ministr, vedoucí Úřadu vlády ČR	Karel Březina (od 23. 3. 2000)

* Též místopředseda vlády

Příloha č. 26

Složení vlády Vladimíra Špidly

Předseda vlády	PhDr. Vladimír Špidla
Ministr vnitra	JUDr. Stanislav Gross*
Ministr financí	Mgr. Bohuslav Sobotka*
Ministr zahraničních věcí	JUDr. Cyril Svoboda
Místopředseda vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje	PhDr. Petr Mareš, CSc.
Ministr spravedlnosti	JUDr. Pavel Rychetský* / od 16. 9. 2003 JUDr. Karel Čermák
Ministr obrany	Ing. Jaroslav Tvrdík / od 9. 6. 2003 Ing. Miroslav Kostelka

Ministr zemědělství	Ing. Jaroslav Palas
Ministr kultury	Pavel Dostál
Ministr průmyslu a obchodu	Ing. Jiří Rusnok / od 19. 3. 2003
	Ing. Milan Urban
Ministr práce a sociálních věcí	Ing. Zdeněk Škromach
Ministryně školství, mládeže a tělovýchovy	JUDr. Petra Buzková
Ministr zdravotnictví	MUDr. Marie Součková / od 14. 4. 2004
	MUDr. Jozef Kubinyi, PhD.
Ministr životního prostředí	RNDr. Libor Ambrozek
Ministr dopravy a spojů	Ing. Milan Šimonovský
Ministr pro místní rozvoj	JUDr. Pavel Němec
Ministr informatiky	Vladimír Mlynář
* Těž místopředseda vlády	

Zdroj: VLÁDA ČR